

Advies 2021

Krachtig praktijkgericht onderzoek

Oktober 2021
Onafhankelijke adviesraad Regieorgaan SIA

Nationaal Regieorgaan
Praktijkgericht Onderzoek

voor praktijkgericht
onderzoek

Inhoud

1.	Samenvatting advies	5
1.1	Adviesvragen	5
1.2	Aanpak	5
2.	Adviesvragen, indeling rapportage en aanpak	11
2.1	Adviesvragen	11
2.2	Indeling rapportage	12
2.3	Aanpak	12
3.	Karakteristieken van het praktijkgericht onderzoek	13
3.1	Wat is het?	13
3.2	Waarom is het er?	14
3.3	Waar speelt het zich af?	14
3.4	Wie zijn er betrokken?	14
3.5	Wat is het karakter van de output en hoe werkt het door?	14
4.	Visie op het landschap van praktijkgericht onderzoek	16
4.1	Omvang, positie en zichtbaarheid van het praktijkgericht onderzoek en haar onderzoekers aan hogescholen	18
4.2	Kwaliteit van het praktijkgericht onderzoek	22
4.3	Relevantie en impact van het praktijkgericht onderzoek voor het werkveld en het onderwijs aan hogescholen	26
4.4	Inbedding van het praktijkgericht onderzoek van hogescholen in de regio	27
4.5	Thematische focus & massa binnen het praktijkgericht onderzoek en de ontwikkeling van Centres of Expertise	27
5.	Huidige en gewenste rol van Regieorgaan SIA	32
5.1	Huidige rol van Regieorgaan SIA in het landschap van praktijkgericht onderzoek aan hogescholen	32
5.2	Gewenste rol van Regieorgaan SIA in het landschap van praktijkgericht onderzoek aan hogescholen	33
5.3	Gewenste rollen van Regieorgaan SIA ten aanzien van het praktijkgericht onderzoek aan hogescholen	33

6.	Adviezen en aanbevelingen	34
6.1	Advies 1: Markeer de eigenheid en karakteristieken van het praktijkgericht onderzoek en bevorder de eigenstandige positie op basis van die eigenheid	34
6.2	Advies 2: Bevorder – geïnspireerd op de karakteristieken van het praktijkgericht onderzoek – de verbinding van het praktijkgericht onderzoek met het beroepsonderwijs en de beroepspraktijk	35
6.3	Advies 3: Bevorder de groei en kwaliteit van het praktijkgericht onderzoek	37
6.4	Advies 4: Investeer in die hogescholen, domeinen en programma's die zelf ook bewust en proportioneel investeren in praktijkgericht onderzoek (dieptestrategie)	39
	Bijlage 1 Vragenlijst uitgezet bij adviesraad	41
	Bijlage 2 Literatuur	42
	Bijlage 3 Overzicht aanbevelingen met betrekking tot randvoorwaarden en beoordelingscriteria	43

Dit adviesrapport is opgesteld door de adviesraad Regieorgaan SIA. Hieronder treft u een overzicht aan van de leden van de adviesraad, inclusief hun (hoofd)functies:

- Henriëtte Maassen van den Brink (voorzitter) – hoogleraar Onderwijs- en Arbeidseconomie UvA
- Barend van der Meulen – hoogleraar Institutionele Aspecten (Hoger) Onderwijs UT
- Christa Hooijer – Director of Science TNO-Unit Industry
- Christianne de Poot – lector Forensisch Onderzoek HvA en Politieacademie; hoogleraar Criminalistiek VU
- Fried Kaanen – Voorzitter Koninklijke Metaalunie; directeur/eigenaar BOSCH Scharnieren en Metaal B.V.
- Jaap van Muijen – hoogleraar Leiderschaps- en Persoonlijke Ontwikkeling Nyenrode Business University; eigenaar Sense of Leadership (organisatieadvies)

De adviesraad is hierbij ondersteund door het bureau van Regieorgaan SIA in de personen van Mariken Elsen (secretaris adviesraad) en Wietske van den Heuvel (projectleider advies 2021), met dank aan Jetze Touber en Anne van der Heijden.

1. Samenvatting advies

1.1 Adviesvragen

Onderliggende adviesvragen voor het advies van 2021 zijn tot stand gekomen in samenspraak tussen het bestuur en de adviesraad van Regieorgaan SIA en sluiten aan bij verschillende wensen, adviezen en belangen die op dit moment spelen - zoals het evaluatieadvies 2020 en het nog op te stellen convenant 2023 – 2033. Het advies is opgesteld aan de hand van de volgende vier vragen:

- 1 Hoe zou - op basis van de karakteristieken van praktijkgericht onderzoek - de eigenheid van het praktijkgericht onderzoek (mede binnen de context van NWO) kunnen worden gemarkeerd?
- 2 Wat is de visie van de adviesraad op het landschap van praktijkgericht onderzoek aan hogescholen?
- 3 Wat is de gewenste rol van Regieorgaan SIA ten aanzien van het praktijkgericht onderzoek aan hogescholen?
- 4 Welke adviezen formuleert de adviesraad voor Regieorgaan SIA op basis van de antwoorden op bovenstaande vragen?

1.2 Aanpak

De adviesvragen en het conceptrapport zijn besproken in drie vergaderingen. Voorafgaand is er een schriftelijke uitvraag geweest bij de individuele leden van de adviesraad met betrekking tot adviesvraag 1, 2 en 3, en heeft het bureau ter onderbouwing een analyse van de literatuur opgesteld, evenals van gegevens uit de eigen database. Het conceptrapport is door middel van een PowerPoint gepresenteerd aan het bestuur, waarna het onderliggende adviesrapport is opgeleverd.

Adviesvraag 1: Hoe zou - op basis van de karakteristieken van praktijkgericht onderzoek - de eigenheid van het praktijkgericht onderzoek (mede binnen de context van NWO) kunnen worden gemarkeerd?

De adviesraad is van mening dat het niet behulpzaam is om praktijkgericht onderzoek te definiëren in relatie tot andere vormen van onderzoek. Om de karakteristieken van praktijkgericht onderzoek recht te doen acht de adviesraad het van belang niet alleen te expliciteren wat het is, maar ook waarom het er is (doel), waar het zich afspeelt, wie er betrokken zijn, hoe het doorwerkt en wat het karakter is van de output. Al deze aspecten dienen meegenomen te worden wanneer de karakteristieken van praktijkgericht onderzoek aan de orde zijn, omdat ze alleen gezamenlijk het praktijkgericht onderzoek definiëren. De karakteristieken en de nadrukkelijke verbinding met onderwijs en beroepspraktijk legitimeren een zelfstandige positie binnen NWO.

Adviesvraag 2: Wat is de visie van de adviesraad op het landschap van praktijkgericht onderzoek aan hogescholen?

De adviesraad heeft hierbij gekeken naar omvang, positie, kwaliteit, relevantie en impact, naar de inbedding van het praktijkgericht onderzoek in de regio van hogescholen en naar de ontwikkeling van thematische focus en massa.

De adviesraad ziet op alle fronten **groei en vooruitgang**. Tegelijk identificeert de adviesraad stevige aandachtspunten.

De adviesraad ziet een **tweedeling tussen hogescholen** die de nadruk in financiering en beleid leggen op onderwijs, en hogescholen die zich steeds meer profileren als *university of applied sciences*. Ook zijn er verschillen tussen hogescholen in aantal en **positie van lectoren**. Door positionering in aparte structuren hebben sommige lectoren nauwelijks invloed op het onderwijs. Samen met onvoldoende budget en carrièreperspectief leidt dit volgens de adviesraad tot een gebrek aan slagkracht en duurzame groei van lectoraten. Een **goede onderzoeksinfrastructuur aan hogescholen** ontbreekt dan ook, waardoor het praktijkgericht onderzoek en de positie van het lectoraat niet bestendig zijn. Ook zijn er **verschillen tussen domeinen** in de mate waarin praktijkgericht onderzoek zich heeft ontwikkeld.

De **kwaliteit** van praktijkgericht onderzoek lijkt te zijn toegenomen. Competitie bij aanvragen zoals bij RAAK, en instrumenten als RAAK-awards en Deltapremie zijn mooie voorbeelden van honorering en normering van kwaliteit. Anderzijds is deze **kwaliteit sterk wisselend**. Dit hangt veelal samen met **gebrek aan volwassenheid van onderzoeksmethodes**. Onderzoekers voelen onvoldoende de verantwoordelijkheid om de keuze voor hun methoden toe te lichten, en te expliciteren op welke wijze de onderzoeksprocessen in overeenstemming met de geëxpliciteerde standaard worden uitgevoerd.

Er wordt steeds meer nagedacht over **impact en doorwerking** van het onderzoek. De behoefte aan nieuwe kennis en innovatie is groot en de **relevantie is dus hoog**. Met de uitdagingen waarvoor organisaties en bedrijven zich gesteld zien, zal die relevantie alleen maar verder toenemen.

De mate van het succes van doorwerking is afhankelijk van diverse factoren, zoals onderzoeksbeleid op hogescholen, de positie van de lector en de kwaliteit van onderzoek en onderwijs. Regieorgaan SIA heeft hier via het instrumentarium invloed op en kan handreikingen doen aan de Vereniging Hogescholen en de hogescholen individueel om die doorwerking te bevorderen, zowel op het niveau van aanvragen als ook op het beleidsniveau.

Wat de **daadwerkelijke impact** van praktijkgericht onderzoek is op onderwijs en maatschappij is echter **veelal niet bekend**. Dit terwijl de doelstelling van praktijkgericht onderzoek is om de beroepspraktijk en het onderwijs te versterken en te vernieuwen.

Ook is er **gebrek aan verwevenheid tussen onderzoek en onderwijs** op hogescholen. Daardoor worden kansen gemist om het onderwijs te innoveren.

De inbedding in de regio heeft zich de afgelopen tien jaar sterk ontwikkeld. Dit geldt echter niet voor alle domeinen.

Een nadeel van concentratie op de regio is dat er hierdoor onvoldoende aandacht is voor (inter)nationale samenwerking. Ook leidt de beperkte regionale blik ertoe dat er geen oog is voor onderzoek in andere regio's, waardoor soms hetzelfde type onderzoek in verschillende regio's plaatsvindt zonder dat men dit van elkaar weet. **State-of-the-art-kennis**, opgedaan in vergelijkend onderzoek, **ontbreekt in veel gevallen** in de aanvragen, maar ook dit verschilt per domein van onderzoek.

Er gebeurt veel op het vlak van **thematische focus en massa**. Er zijn grotere onderzoeksgroepen, lectorenplatforms en Centres of Expertise (CoE's) ontstaan, waarin sprake is van bundeling van krachten en intensivering van samenwerking met praktijkpartners. Hierdoor is er **ruimte voor langer lopende onderzoekslijnen**. De L.INT-lectoren, de SPRONG-regeling en de lectorenplatforms van SIA zijn behulpzaam bij de opbouw van onderzoeksgroepen en andere vormen van samenwerking.

Focus en massa treedt echter niet binnen alle hogescholen en domeinen op. En net als bij samenwerking binnen de regio is er bij focus en massa **weinig sprake van verbinding met (inter)nationaal onderzoek**.

Nota bene: praktijkvragen zijn vanwege hun lokale of specialistische karakter niet altijd gediend bij massa, en het onderwijs is vaak niet gediend bij focus in het onderzoek: die leidt ertoe dat aan hogescholen niet voor alle opleidingen een onderzoekspendant beschikbaar is, waardoor deze opleidingen de aansluiting bij innovaties in de praktijk missen.

In het algemeen ziet de adviesraad dat het **praktijkgericht onderzoek** gegroeid is in omvang en positie, maar dat het - gezien de maatschappelijke relevantie en de potentie - **een nog veel sterkere positie in zou kunnen en moeten nemen in het onderzoekslandschap**.

Adviesvraag 3: Wat is de gewenste rol van Regieorgaan SIA ten aanzien van het praktijkgericht onderzoek aan hogescholen?

Allereerst is gekeken naar de huidige rol van Regieorgaan SIA. Volgens de adviesraad **speelt Regieorgaan SIA een belangrijke rol bij de ontwikkeling van het praktijkgericht onderzoek in Nederland**, door subsidieregelingen, congressen, platforms, stimuleren van samenwerking en ontmoeting, en door het werken aan kwaliteitsnormen bij de ontwikkeling van subsidie-instrumenten en bij de beoordeling van aanvragen. Tot nu toe ligt de focus in het beleid van Regieorgaan SIA met name op de doorwerking van de onderzoeksresultaten in de praktijk. De adviesraad is van mening dat SIA zich er hiernaast nadrukkelijk voor zou moeten inzetten dat het onderwijs mede profiteert van het praktijkgericht onderzoek.

De verschillen tussen hogescholen en domeinen in het succes bij de subsidierondes van SIA zijn groot, en daarmee ook de impact van SIA op individuele hogescholen en domeinen. **De vraag is of SIA met de huidige middelen genoeg impact kan hebben op de onderzoekscultuur en infrastructuur aan hogescholen, en op de doorwerking van de onderzoeksoutput naar het onderwijs.**

Op basis van de karakteristieken van het praktijkgericht onderzoek, het landschap van het praktijkgericht onderzoek aan hogescholen en de ontwikkelingen daarin en de huidige rol van Regieorgaan SIA ten aanzien van het praktijkgericht onderzoek aan hogescholen, komt de adviesraad tot een viertal gewenste rollen voor Regieorgaan SIA, waarin SIA naar de mening van de adviesraad niet alleen (mede)verantwoordelijkheid draagt ten aanzien van het praktijkgericht onderzoek op hogescholen, maar waarin SIA bovendien invloed kan uitoefenen.

Gewenste rollen van Regieorgaan SIA ten aanzien van het praktijkgericht onderzoek aan hogescholen:

- 1 De eigenheid van het praktijkgericht onderzoek markeren en de eigenstandige positie bevorderen.
- 2 Verbinding van het praktijkgericht onderzoek met het onderwijs en de beroepspraktijk bevorderen.
- 3 Groei en kwaliteit van het praktijkgericht onderzoek bevorderen.
- 4 Investeren in die hogescholen, domeinen en programma's die zelf ook bewust en proportioneel investeren in praktijkgericht onderzoek (dieptestrategie).

Deze rollen worden hieronder uitgewerkt in adviezen en aanbevelingen.

Adviesvraag 4: Welke adviezen formuleert de adviesraad voor Regieorgaan SIA op basis van bovenstaande antwoorden?

Advies 1: Markeer de karakteristieken van praktijkgericht onderzoek en bevorder de eigenstandige positie op basis van die eigenheid.

- Hanteer en profileer in bestuur, beleid, instrumentarium en beoordelingscriteria de karakteristieken van het praktijkgericht onderzoek zoals uitgedrukt in het wat, waarom, waar en wie van het praktijkgericht onderzoek, en in output en doorwerking ervan. De uniciteit van praktijkgericht onderzoek is gerelateerd aan waar het wordt uitgevoerd (hbo-instelling), wie het onderzoek uitvoert (docenten en onderzoekers samen met praktijkpartners), en waartoe het onderzoek wordt uitgevoerd (innovatief onderwijs aan hbo studenten en innovaties in de beroepspraktijk).
- Waardeer het praktijkgericht onderzoek op de eigen merites en zet het niet af tegen andere vormen van onderzoek, zoals fundamenteel of toegepast onderzoek.
- Baseer strategie en doelstellingen van Regieorgaan SIA op de karakteristieken van het praktijkgericht onderzoek, en onderscheid je hierin van het niet-praktijkgericht onderzoek binnen NWO.

- Streef - gelegitimeerd door de karakteristieken van praktijkgericht onderzoek - naar het handhaven van een zelfstandige positie binnen NWO met een eigen bestuur, beleid, protocol, budget, instrumentarium en eigen beoordelingscriteria zolang er in Nederland sprake is van een binair stelsel voor hoger onderwijs. Borg dit zo mogelijk in een wettelijk kader.
- Neem de eigenheid van het praktijkgericht onderzoek mee bij de herziening van RAAK en bij de ontwikkeling van nieuwe instrumenten.

Advies 2: Bevorder – geïnspireerd op de karakteristieken van praktijkgericht onderzoek – de verbinding van het praktijkgericht onderzoek met het beroepsonderwijs en de beroepspraktijk.

- Neem doorwerking naar zowel praktijk als onderwijs als expliciet criterium op in het instrumentarium van Regieorgaan SIA. Expliciteer in de criteria ook de rol van de onderzoeker bij de vernieuwing van het onderwijs.
- Neem het huidige instrumentarium onder de loep ten aanzien van bovenstaande.
- Breng structureel de verschillende vormen van doorwerking in kaart, zowel op het niveau van regelingen als op het organisatieniveau.

Advies 3: Bevorder de groei en kwaliteit van het praktijkgericht onderzoek.

- Zorg - nadrukkelijk in samenspraak met de Vereniging Hogescholen - voor een goede onderzoeksinfrastructuur zowel binnen als buiten de hogescholen - onder andere via faciliterende middelen en randvoorwaarden bij subsidieverlening.
- Verhoog de kwaliteit van het praktijkgericht onderzoek door er - samen met de Vereniging Hogescholen - voor te zorgen dat de karakteristieken van het praktijkgericht onderzoek worden opgenomen in de kwaliteitscriteria van het BKO.
- Draag bij aan de kwaliteit van de onderzoeksmethodes door deze te laten expliciteren en verantwoorden in de aanvraag, en dit te beoordelen.
- Maak in de projectendatabase van gehonoreerde projecten zichtbaar welke onderzoeksmethodes gebruikt zijn, zodat onderzoekers kunnen leren van succesvolle voorbeelden.
- Zorg dat er in de onderzoeksaanvragen een overzicht van state-of-the-art-onderzoekskennis wordt opgenomen, inclusief een overzicht van bestaande wetenschappelijke en praktijknetwerken zowel nationaal als internationaal.
- Zorg bij keuze voor al dan niet focus en massa (thema's) dat de verbinding van het onderzoek met innovatie van het onderwijs en de beroepspraktijk leidend is.

Advies 4: Investeer in die hogescholen, domeinen en programma's die zelf ook bewust en proportioneel investeren in praktijkgericht onderzoek (dieptestrategie).

- SIA is vanuit haar regierol verantwoordelijk voor bewust en proportioneel investeren in het veld van praktijkgericht onderzoek. Richt daarom beleid, strategie, subsidieregelingen en criteria op hogescholen, domeinen en programma's die bewust en proportioneel investeren in praktijkgericht onderzoek (dieptestrategie). Met name de onderzoeksinfrastructuur (zie ook advies 3) is een indicatie voor deze investering.
- Pas randvoorwaarden binnen regelingen en calls op bovengenoemd uitgangspunt aan.
- Investeer - samen met de Vereniging Hogescholen - in gesprekken met hogescholen over de positie van het lectoraat.

2. Adviesvragen, indeling rapportage en aanpak

De wetenschappelijke adviesraad heeft als taak het gevraagd en ongevraagd adviseren van het bestuur. In 2019 en 2020 heeft de adviesraad gevraagd geadviseerd over respectievelijk internationalisering als aandachtspunt binnen SIA (2019)¹, en over de criteria vraagarticulatie en netwerkvorming in relatie tot doorwerking (2020)².

De adviesvraag 2021 is in samenspraak tussen de adviesraad en het bestuur tot stand gekomen. Het is een gelede vraag, aansluitend bij verschillende wensen, adviezen en belangen die op dit moment spelen - zoals het evaluatieadvies 2020 en het nog op te stellen convenant 2023 – 2033; wel hebben de adviesvragen onderling een sterke samenhang.

2.1 Adviesvragen

Onderstaande adviesvragen zijn voorgesteld door de Adviesraad en vervolgens in overleg vastgesteld door het bestuur van Regieorgaan SIA. De vragen worden hieronder nader toegelicht.

- 1 Hoe zou - op basis van de karakteristieken van praktijkgericht onderzoek - de eigenheid van het praktijkgericht onderzoek (mede binnen de context van NWO) kunnen worden gemarkeerd?
- 2 Wat is de visie van de adviesraad op het landschap van praktijkgericht onderzoek aan hogescholen?
- 3 Wat is de gewenste rol van Regieorgaan SIA ten aanzien van het praktijkgericht onderzoek aan hogescholen?
- 4 Welke adviezen formuleert de adviesraad voor Regieorgaan SIA op basis van de antwoorden op bovenstaande vragen?

Ad 1. Het bestuur hecht grote waarde aan de omschrijving van de karakteristieken van praktijkgericht onderzoek. Dit is niet alleen op zichzelf van belang voor de positie en zichtbaarheid van het praktijkgericht onderzoek, maar ook met het oog op een mogelijke toekomst van het praktijkgericht onderzoek binnen de doelen van NWO.

Ad 2. Het versterken van het praktijkgericht onderzoek aan hogescholen is de missie van Regieorgaan SIA; het bestuur zou in dat kader graag de visie van de adviesraad ontvangen op de ontwikkelingen in het landschap van praktijkgericht onderzoek aan hogescholen.

Ad 3. Een van de belangrijkste adviezen van de evaluatiecommissie 2020 betreft het zichtbaar maken van de impact van Regieorgaan SIA.

¹ Adviesraad Regieorgaan SIA (2019).

² Adviesraad Regieorgaan SIA (2020).

In dat verlengde en aansluitend op adviesvraag 2 zou het bestuur graag een advies ontvangen over de gewenste rol van Regieorgaan SIA ten aanzien van het praktijkgericht onderzoek aan hogescholen.

Ad 4. Tot slot zou het bestuur graag een advies ontvangen over de speerpunten voor haar beleid op basis van adviesvraag 1, 2 en 3.

2.2 Indeling rapportage

De adviesvragen zijn in dit rapport als volgt verder uitgewerkt:

- Adviesvraag 1 is uitgewerkt in twee delen: in hoofdstuk 3 wordt ingegaan op de karakteristieken van het praktijkgericht onderzoek in het algemeen. In hoofdstuk 6 adviseert de adviesraad onder andere over de manier waarop de eigenheid van het praktijkgericht onderzoek in de context van NWO gemarkeerd kan worden, op basis van de algemene karakteristieken uit hoofdstuk 3.
- Adviesvraag 2 is uitgewerkt in hoofdstuk 4, waar de leden van de adviesraad op basis van zowel recente literatuur³ - waaronder kengetallen uit de database van Regieorgaan SIA - als hun eigen expertise van en ervaring met het veld, een gezamenlijke visie formuleren op het landschap van praktijkgericht onderzoek aan hogescholen.
- In hoofdstuk 5 geeft de adviesraad antwoord op adviesvraag 3, wat een opmaat is voor de adviezen in hoofdstuk 6 (adviesvraag 4).

2.3 Aanpak

Ten behoeve van het beantwoorden van de adviesvragen is aan de adviesraad via een schriftelijke uitvraag het volgende gevraagd⁴:

- Wat zijn naar uw idee de karakteristieken van praktijkgericht onderzoek?
- Wat is uw visie op het landschap/de stand van zaken van praktijkgericht onderzoek in Nederland?

Deze vraag was onderverdeeld in de volgende onderwerpen: omvang, positie en zichtbaarheid, kwaliteit, impact, inbedding in de regio, en thematische focus en massa.

De adviesraad is voor het beantwoorden van deze vragen voorzien van literatuur⁵.

Op basis van de antwoorden van de adviesraad is door het secretariaat een concept-definitie van praktijkgericht onderzoek opgesteld en een landschap geschetst van het praktijkgericht onderzoek aan hogescholen. In een drietal vergaderingen is deze voorzet besproken en zijn de adviesvragen beantwoord. De antwoorden zijn gelardeerd met grafieken uit de SIA-database. Een definitief concept is via een PowerPoint voorgelegd aan het bestuur, waarna het advies is gefinaliseerd.

³ Zie hiervoor de literatuurlijst in bijlage 2.

⁴ Zie vragenlijst in de bijlage 1.

⁵ Zie literatuurlijst in bijlage 2.

3. Karakteristieken van het praktijkgericht onderzoek

Adviesvraag 1: Hoe zou - op basis van de karakteristieken van praktijkgericht onderzoek - de eigenheid van het praktijkgericht onderzoek (mede binnen de context van NWO) kunnen worden gemarkeerd?

In dit hoofdstuk wordt primair gekeken naar de karakteristieken van praktijkgericht onderzoek; de context van NWO komt in hoofdstuk 6 aan de orde.

Samen met fundamenteel onderzoek en toegepast onderzoek vormt praktijkgericht onderzoek de basis van het onderzoekslandschap. De scheidslijn tussen de verschillende vormen is niet altijd even duidelijk, zeker wanneer universiteiten, hogescholen en TO2-instellingen samenwerken in het schrijven van onderzoeksvoorstellen en het uitvoeren van onderzoek. Met name het onderscheid tussen toegepast en praktijkgericht onderzoek is lastig te omschrijven.

De adviesraad is dan ook van mening dat het niet behulpzaam is om praktijkgericht onderzoek te definiëren in relatie tot andere vormen van onderzoek. Bovendien is de adviesraad ervan overtuigd dat poging tot definiëring van praktijkgericht onderzoek (wat is het) ertoe leidt dat er domeinen of activiteiten worden uitgesloten die wel onder de definitie zouden moeten vallen (exclusie), terwijl er anderzijds domeinen of activiteiten worden meegenomen die strikt genomen niet onder de definitie zouden moeten vallen (inclusie).

Om de karakteristieken van praktijkgericht onderzoek recht te doen acht de adviesraad het van belang niet alleen te expliciteren wat het is, maar ook waarom het er is, waar het zich afspeelt, wie er betrokken zijn, hoe het doorwerkt en wat het karakter is van de output. Al deze aspecten dienen meegenomen te worden wanneer de karakteristieken van praktijkgericht onderzoek aan de orde zijn, omdat ze intrinsiek onderdeel uitmaken van het praktijkgericht onderzoek en alleen gezamenlijk het praktijkgericht onderzoek definiëren.

3.1 Wat is het?

- Praktijkgericht onderzoek is geïnspireerd op de waarneming van een proces, een handeling of een product uit de beroepspraktijk waarbij de behoefte bestaat om dat proces, die handeling of dat product te verbeteren en/of te vernieuwen. Relevante praktijkvragen vormen dus de aanleiding voor het onderzoek, maar deze vragen kunnen ook geïnspireerd zijn op bredere maatschappelijke vraagstukken – en zijn dat vaak ook.
- Praktijkgericht onderzoek past bestaande kennis en technologie toe in de beroepspraktijk. Het onderzoek dicht daarmee een kloof tussen kennis en praktijk die al lange tijd bestaat. Het toepassen van kennis levert nieuwe praktijkkennis op die van waarde is voor de gehele kennisketen.
- Evenals bij fundamenteel en toegepast onderzoek maakt praktijkgericht onderzoek gebruik van wetenschappelijk verantwoorde methodes, zowel kwantitatief als kwalitatief; vraagstelling en methodes sluiten aan op de praktijk waar het onderzoek zich op richt, opdat de resultaten relatief gemakkelijk gebruikt kunnen worden in die praktijk.

- Praktijkgericht onderzoek is veelal kort cyclisch: het onderzoek levert snel bruikbare opbrengsten op. Onderzoeksprojecten worden in veel gevallen opgevolgd door kortlopende trajecten om de kennis toe te passen, de onderzoeksuitkomsten op de schalen - of voor vervolgonderzoek.

3.2 Waarom is het er?

Praktijkgericht onderzoek heeft nadrukkelijk een tweeledig doel:

- het verbeteren en vernieuwen van de professionele praktijk, en
- het verbeteren en vernieuwen van het onderwijs aan hogescholen.

Nieuwe praktijkkennis, opgedaan door middel van het uitvoeren van praktijkgericht onderzoek, innoveert het onderwijs, en zorgt daarmee voor goed opgeleide toekomstige beroepsprofessionals die in staat zijn om in de professionele praktijk te functioneren en deze te innoveren.

3.3 Waar speelt het zich af?

Vanwege de verbinding met het onderwijs vindt praktijkgericht onderzoek primair plaats aan hogescholen, waar jonge mensen worden toegerust met kennis en competenties die nodig zijn voor het functioneren in de professionele praktijk, en voor de verbetering en de vernieuwing daarvan.

Het onderzoek vindt veelal plaats in ecosystemen in de regio van de betreffende hogeschool; dit geldt niet wanneer het een niche betreft: een onderzoeksgebied dat slechts op één of enkele hogescholen wordt uitgevoerd (zoals *aviation*, maritiem). Daar ligt juist een sterke nadruk op internationale samenwerking.

3.4 Wie zijn er betrokken?

Het onderzoek vindt plaats in netwerken van praktijkpartners, onderzoekers en het onderwijs – door middel van participatie van docent-onderzoekers en studenten. Via vraagarticulatie worden de onderzoeksvragen samen met praktijkpartners geformuleerd, die sterk betrokken zijn bij de opzet, uitvoering en doorwerking van het onderzoek.

3.5 Wat is het karakter van de output en hoe werkt het door?

De output bestaat uit nieuwe kennis, al dan niet verwerkt in protocollen, ontwerpen, datasets, enzovoorts; maar praktijkgericht onderzoek levert ook andere typen output, zoals kennis van de beroepspraktijk, kennis van processen om tot oplossingen te komen, kennis van samenwerking met partners in de beroepspraktijk, en kennis van professionalisering in deze aspecten van alle betrokkenen.

De nieuwe kennis wordt veelal gepubliceerd in vak- en wetenschappelijke tijdschriften, of in andere publicatievormen passend bij het vakgebied. De output wordt op effectieve wijze gedeeld met vakgenoten en de praktijk. De output werkt zowel direct (via de netwerken) als indirect - via goed opgeleide afgestudeerden - door in de professionele praktijk; daarnaast werkt de output via lectoren, docent-onderzoekers en studenten die hebben geparticipeerd in het onderzoek door in het onderwijs aan hogescholen.

De adviesraad heeft in haar vorige advies⁶ geconstateerd dat de karakteristieken van praktijkgericht onderzoek terug moeten komen in de door Regieorgaan SIA gehanteerde beoordelingscriteria bij onderzoeksaanvragen voor RAAK, dat wil zeggen in de onderzoeksaanvraag, -uitvoering en -opbrengst. Ook in het onderhavige advies (dat breder is dan het vorige advies en niet uitsluitend de beoordelingscriteria betreft) onderstreept de adviesraad het principe dat de karakteristieken van praktijkgericht onderzoek - zoals hierboven geformuleerd - uitgangspunt zouden moeten zijn voor het handelen van Regieorgaan SIA. En dat deze worden gereflecteerd in de beoordelingscriteria van het instrumentarium.

⁶ Adviesraad Regieorgaan SIA (2020).

4. Visie op het landschap van praktijkgericht onderzoek

Adviesvraag 2: Wat is de visie van de adviesraad op het landschap van praktijkgericht onderzoek aan hogescholen?

De adviesraad is gevraagd om haar visie te geven op het landschap van het praktijkgericht onderzoek aan hogescholen en de ontwikkeling die het praktijkgericht onderzoek heeft doorgemaakt. Daarbij heeft de adviesraad gekeken naar aspecten als omvang en positie, kwaliteit, relevantie en impact, naar de inbedding van het praktijkgericht onderzoek in de regio van hogescholen, en naar de ontwikkeling van thematische focus en massa.

Om inzicht te geven in het landschap van hogescholen, het type hogescholen en de omvang van de hogescholen, volgt nu eerst een recent overzicht van hogescholen.

Hogeschool	Afkorting	Sector	Hoofdvestiging	Locaties	Studenten '19
Aeres Hogeschool	Aeres	Agrarisch	DRONTEN	Dronten, Almere, Wageningen	3.678
Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten	AHK	Kunsten	AMSTERDAM	Amsterdam	3.065
ArtEZ Hogeschool voor de Kunsten	ArtEZ	Kunsten	ARNHEM	Arnhem, Enschede, Zwolle	3.048
Avans Hogeschool	Avans	Breed	BREDA	Breda, Den Bosch, Roosendaal, Tilburg	32.846
Breda University of Applied Sciences	BUAS	Breed (accent op Hospitality & Leisure, internationaal georiënteerd)	BREDA	Breda	6.959
Christelijke Hogeschool Ede	CHE	Breed	EDE GLD	Ede, Hilversum	4.618
Codarts Rotterdam	Codarts	Kunsten	ROTTERDAM	Rotterdam	988
De Haagse Hogeschool	HHS	Breed	'S-GRAVENHAGE	Den Haag, Delft, Zoetermeer	25.358
Design Academy Eindhoven	DAE	Kunsten	EINDHOVEN	Eindhoven	707
Driestar hogeschool	Driestar	Onderwijs	GOUDA	Gouda	1.370
Fontys Hogescholen	Fontys	Breed	EINDHOVEN	Eindhoven, Bergen op Zoom, Helmond, Maastricht, Nijmegen, Rotterdam, Sittard, Den Bosch, Tilburg, Utrecht, Veghel, Venlo	44.097

Hogeschool	Afkorting	Sector	Hoofdvestiging	Locaties	Studenten '19
Gerrit Rietveld Academie	Rietveld	Kunsten	AMSTERDAM	Amsterdam	866
HAN University of Applied Sciences	HAN	Breed	ARNHEM	Arnhem, Nijmegen	35.544
Hanzehogeschool Groningen	Hanze	Breed	GRONINGEN, ASSEN	Groningen, Assen, Leeuwarden	29.479
HAS Hogeschool	HAS	Agrarisch	DEN BOSCH	Den Bosch, Venlo	3.687
Hogeschool de Kempel	Kempel	Onderwijs	HELMOND	Helmond	832
Hogeschool der Kunsten Den Haag	HKDH	Kunsten	DEN HAAG	Den Haag	1.649
Hogeschool Inholland	Inholland	Breed	DEN HAAG	Den Haag, Delft, Amsterdam, Haarlem, Alkmaar, Dordrecht, Rotterdam	26.131
Hogeschool iPabo	iPabo	Onderwijs	AMSTERDAM	Amsterdam, Alkmaar	978
Hogeschool Leiden	HSL	Breed	LEIDEN	Leiden	11.259
Hogeschool Rotterdam	HR	Breed	ROTTERDAM	Rotterdam	38.774
Hogeschool Utrecht	HU	Breed	UTRECHT	Utrecht, Amersfoort	34.014
Hogeschool van Amsterdam	HvA	Breed	AMSTERDAM	Amsterdam	45.344
Hogeschool Viaa	Viaa	Onderwijs	ZWOLLE	Zwolle	1.730
Hogeschool voor de Kunsten Utrecht	HKU	Kunsten	ZWOLLE	Utrecht	3.993
Hotelschool The Hague	Hotelschool	Hospitality & Leisure	DEN HAAG	Den Haag	2.690
HZ University of Applied Sciences	HZ	Breed	VLISSINGEN	Vlissingen, Middelburg, Roosendaal	4.859
Iselinge Hogeschool	Iselinge	Onderwijs	DOETINCHEM	Doetinchem	434
Katholieke Pabo Zwolle	KPZ	Onderwijs	ZWOLLE	Zwolle	942
Marnix Academie	Marnix	Onderwijs	UTRECHT	Utrecht	1.485
NHL Stenden Hogeschool	NHL	Breed	LEEWARDEN	Leeuwarden, Emmen, Groningen, Meppel, Zwolle, Terschelling, Assen, Amsterdam	23.253
Saxion	Saxion	Breed	ENSCHDEDE	Enschede, Apeldoorn, Deventer	26.507

Hogeschool	Afkorting	Sector	Hoofdvestiging	Locaties	Studenten '19
Thomas More Hogeschool	TMH	Onderwijs	ROTTERDAM	Rotterdam	627
Van Hall Larenstein University of Applied Sciences	VHL	Agrarisch	LEEWARDEN	Velp, Leeuwarden	4.300
Windesheim	Windesheim	Breed	ZWOLLE	Zwolle, Almere	24.101
Zuyd Hogeschool	Zuyd	Breed	HEERLEN	Heerlen, Maastricht, Sittard	14.069

Tabel 1. Overzicht van hogescholen.

Onderstaande gemeenschappelijke visie van de adviesraad is enerzijds gebaseerd op kennis uit de recente literatuur en anderzijds op eigen expertise en ervaring van de adviesraad in het veld van praktijkgericht onderzoek.

4.1 Omvang, positie en zichtbaarheid van het praktijkgericht onderzoek en haar onderzoekers aan hogescholen

Positief

Het Rathenau Instituut heeft de omvang van het praktijkgericht onderzoek tussen 2007 en 2018 in kaart gebracht. Daaruit blijkt een groei in de omvang van het praktijkgericht onderzoek, bijvoorbeeld in het aantal lectoren dat in die periode meer dan verdubbeld is (van 270 personen en 155 fte in 2007 naar 663 personen en 417,7 fte in 2018). Ook zijn investeringen in het praktijkgericht onderzoek over de periode 2009-2016 gestegen van € 101 miljoen in 2009 naar € 217 miljoen in 2016.⁷ De adviesraad herkent deze groei in omvang en positie. De onderwijspoot van hogescholen is aan alle hogescholen omvangrijker dan de onderzoekspoot, maar het onderzoek neemt aan veel hogescholen inmiddels een prominenter, gelijkwaardige positie in. Het heeft dan ook een plaats weten te verwerven in het bredere onderzoekslandschap, waar steeds meer ruimte komt voor lectoren en gepromoveerde onderzoekers.⁸

De subsidieregelingen van Regieorgaan SIA hebben bijgedragen aan meer financiële ruimte, waardoor er gepromoveerde docenten zijn aangetrokken op hogescholen. Dit heeft invloed op de samenstelling en kwaliteit van de docententeams. Het doen van onderzoek is meer onderdeel van de dagelijkse onderwijspraktijk geworden. De nieuwe generatie docenten vormt een adequate gesprekspartner voor praktijkpartners, en kan daarmee bijdragen aan sterke netwerken.

⁷ Rathenau Instituut (2021). Zie ook voor meer cijfers over de omvang van het praktijkgericht onderzoek, zoals de omvang van lectoraten of de groei van Centres of Expertise.

⁸ Zie ook Birch (2019), p70. Eén van de conclusies uit het rapport is dat de volumegroei van het praktijkgericht onderzoek waar te nemen is in de stijging van het aantal lectoren, docent-onderzoekers, promovendi en ondersteunend personeel dat zich bezig houdt met onderzoek (in 2019 was dit meer dan 2.300 fte), maar ook in de groei van nieuwe onderzoekseenheden als CoE's, Fieldlabs en Innovatiewerkplaatsen.

Onder andere door de komst van gepromoveerde docent-onderzoekers heeft er professionalisering van de lectoraten plaatsgevonden. Hieraan lijken de scholen ook een bijdrage te leveren door het aantrekken van gekwalificeerder lectoren dan in de beginjaren van het praktijkgericht onderzoek. Deze laatsten hebben volgens de adviesraad steeds vaker een rol in het maatschappelijk debat - wat de positie en zichtbaarheid van het praktijkgericht onderzoek vergroot.

In het onderzoeksrapport van Birch is gekeken naar de grootte van het netwerk van lectoren (n=437). Daaruit bleek dat deze lectoren gezamenlijk een netwerk hebben van 3.855 mkb-partners en 4.764 overige partners.⁹

Aandachtspunten

De adviesraad ziet een tweedeling tussen hogescholen die de nadruk in hun beleid blijven leggen op geven van onderwijs en hogescholen die zich steeds meer profileren als *university of applied sciences*, waarbij onderzoek een aan het onderwijs gelijkwaardige positie heeft.

Het rapport van Birch laat zien dat er verschillen zijn tussen hogescholen bij het vrij maken van budget voor onderzoek ten opzichte van het totale budget. Gemiddeld besteden hogescholen 8% van hun lumpsum aan praktijkgericht onderzoek. 80% van de hogescholen besteedt 10% of minder aan praktijkgericht onderzoek en slechts 6 hogescholen besteden meer dan 10% van hun lumpsum aan praktijkgericht onderzoek.¹⁰ Daarbij wordt ook een verschil geconstateerd tussen hogescholen (multisectoraal, pabo, kunst, groen), waarbij vooral groene hogescholen relatief veel inzetten op onderzoek¹¹.

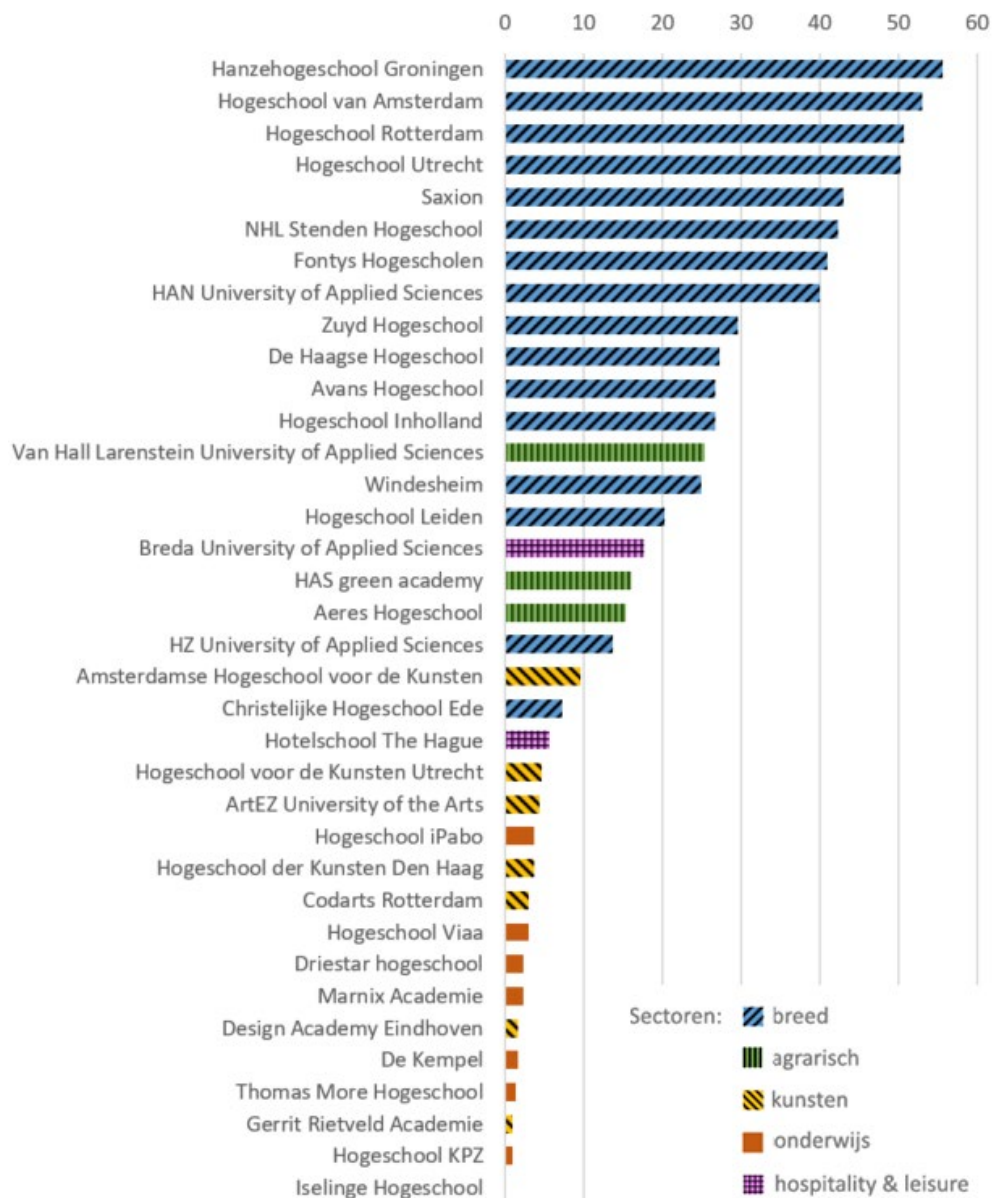
Het aantal lectoren aan hogescholen kan gezien worden als een van de indicatoren voor actieve uitoefening van praktijkgericht onderzoek. Grafiek 1 geeft aan hoe groot de verschillen tussen hogescholen zijn in aantal lectoren. Duidelijk is dat de brede hogescholen die het grootst zijn in omvang ook het grootste aantal lectoren in dienst hebben. Daarnaast blijkt dat een behoorlijk deel van de hogescholen minder dan vijf lectoren in dienst heeft.

NB: In Grafiek 1 en Grafiek 2 is het aantal lectoren per lectoraat bij iedere hogeschool meegeteld. Soms bekleedt een lector een gedeeld lectoraat bij meerdere hogescholen, of meerdere lectoraten. In dat geval is de lector meerdere keren meegeteld.

⁹ Ibid., p.50.

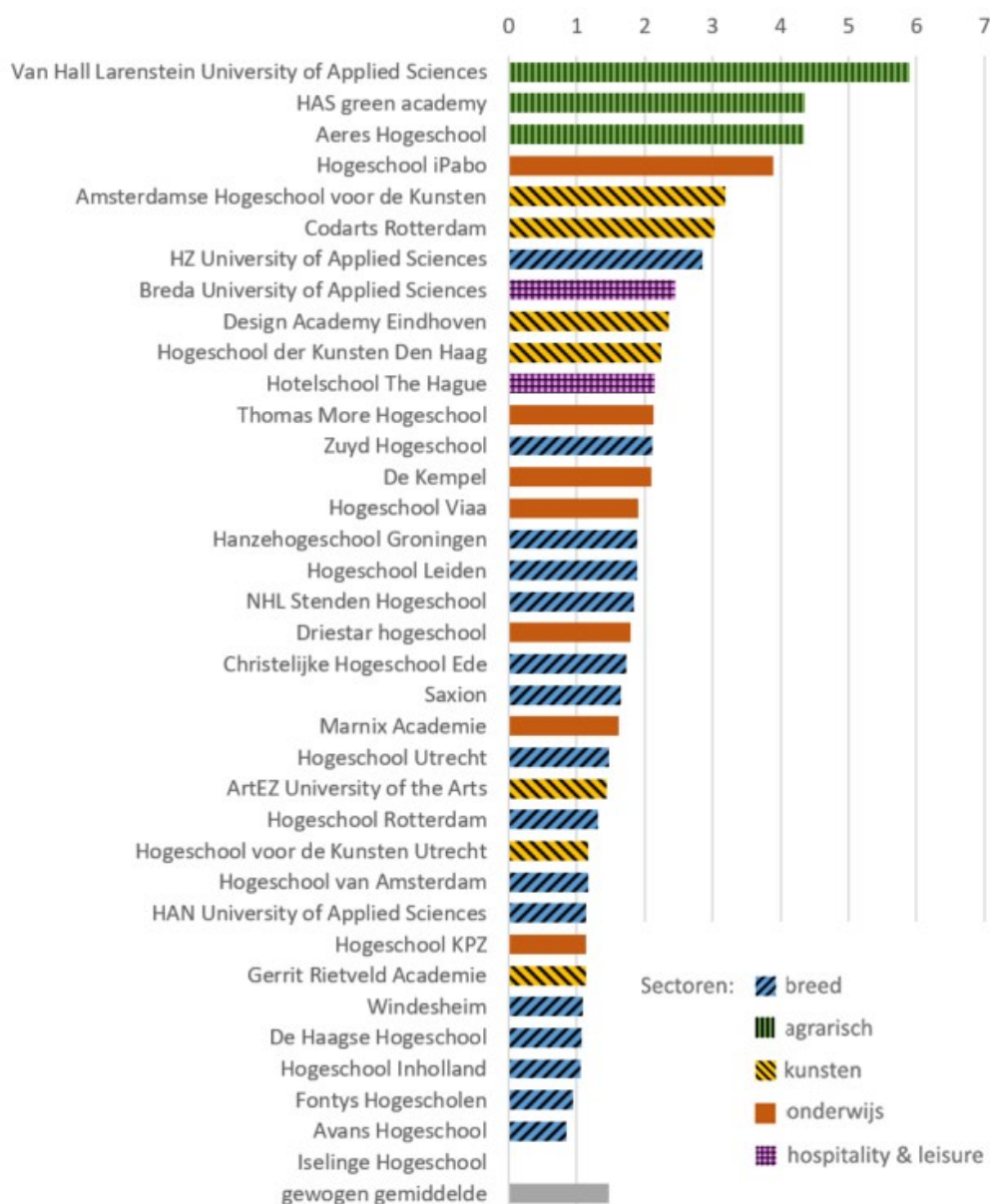
¹⁰ Birch (2019), p16.

¹¹ Ibid., p16-17.

Grafiek 1. Aantal lectoren per hogeschool voor de periode 2017-2019. Bron: SIA Lectorenbestand.

Het verschil tussen de hogescholen heeft rechtstreeks te maken met de omvang van de hogescholen zelf. Ook wanneer het aantal lectoren afgezet wordt tegen het aantal studenten, blijken er echter behoorlijke verschillen tussen hogescholen te zijn.

Grafiek 2. Aantal lectoren per 1000 studenten voor de periode 2017-2019. Bron: SIA Lectorenbestand.

Uit Grafiek 2 wordt duidelijk dat de brede hogescholen nu niet meer het hoogst scoren. Ook zijn er verschillen tussen domeinen in de mate waarin praktijkgericht onderzoek zich heeft ontwikkeld. Daardoor zijn sommige hogescholen en domeinen succesvoller in aanvragen bij Regieorgaan SIA dan andere - waardoor de verschillen in financiële armslag en kwaliteitsontwikkeling toenemen¹².

Niet alleen de aantallen lectoren zijn verschillend per hogeschool, maar ook zijn er grote verschillen tussen hogescholen in de onderbrenging van de lectoraten. Door hun positionering in aparte structuren hebben sommige lectoren nauwelijks invloed op het onderwijs. Daarnaast hebben lectoraten vaak geen vast budget.

¹² Grafieken over omvang van thema's worden in paragraaf 4.5 getoond.

Samen met onvoldoende carrièreperspectief leidt dit volgens de adviesraad tot een gebrek aan slagkracht en duurzame groei van lectoraten. Een goede onderzoeksinfrastructuur aan hogescholen ontbreekt dan ook nog steeds, waardoor het praktijkgericht onderzoek in het algemeen en de positie van het lectoraat niet bestendig zijn. Daar komt bij dat het aantal lectoren en docent-onderzoekers weliswaar is blijven stijgen tussen 2016 en 2018 (respectievelijk 3% en 9%), maar dat het aantal promovendi aan lectoraten met 18% is gedaald.¹³

Tot slot is de adviesraad van mening dat het praktijkgericht onderzoek weliswaar gegroeid is in omvang en positie, maar dat het - gezien de maatschappelijke relevantie en de potentie - een nog veel sterkere positie in zou kunnen en moeten nemen in het onderzoekslandschap. Hierop wordt in de volgende paragrafen per thema nader ingegaan.

4.2 Kwaliteit van het praktijkgericht onderzoek

Positief

De kwaliteit van praktijkgericht onderzoek lijkt te zijn toegenomen, zowel als het gaat om de methodologische kwaliteit, als waar het gaat om de relevantie van het onderzoek. Zo wordt volgens het onderzoek van Birch bijvoorbeeld de groei in beschikbare middelen voor praktijkgericht onderzoek uit de tweede en derde geldstroom veroorzaakt door een groeiende expertise bij het aanvragen van competitieve middelen en een stijging in onderzoekscontracten tussen hogescholen, bedrijven en andere partijen¹⁴. Dit blijkt bovendien uit het aantal gehonoreerde aanvragen bij Regieorgaan SIA¹⁵. Positief acht de adviesraad daarnaast, dat er steeds meer wordt nagedacht over het interdisciplinaire en unieke karakter van praktijkgericht onderzoek. Regieorgaan SIA speelt daarin een belangrijke rol; competitie bij aanvragen zoals bij RAAK, en instrumenten als RAAK-awards en Deltapremie zijn mooie voorbeelden van honorering en normering van kwaliteit.

Aandachtspunten

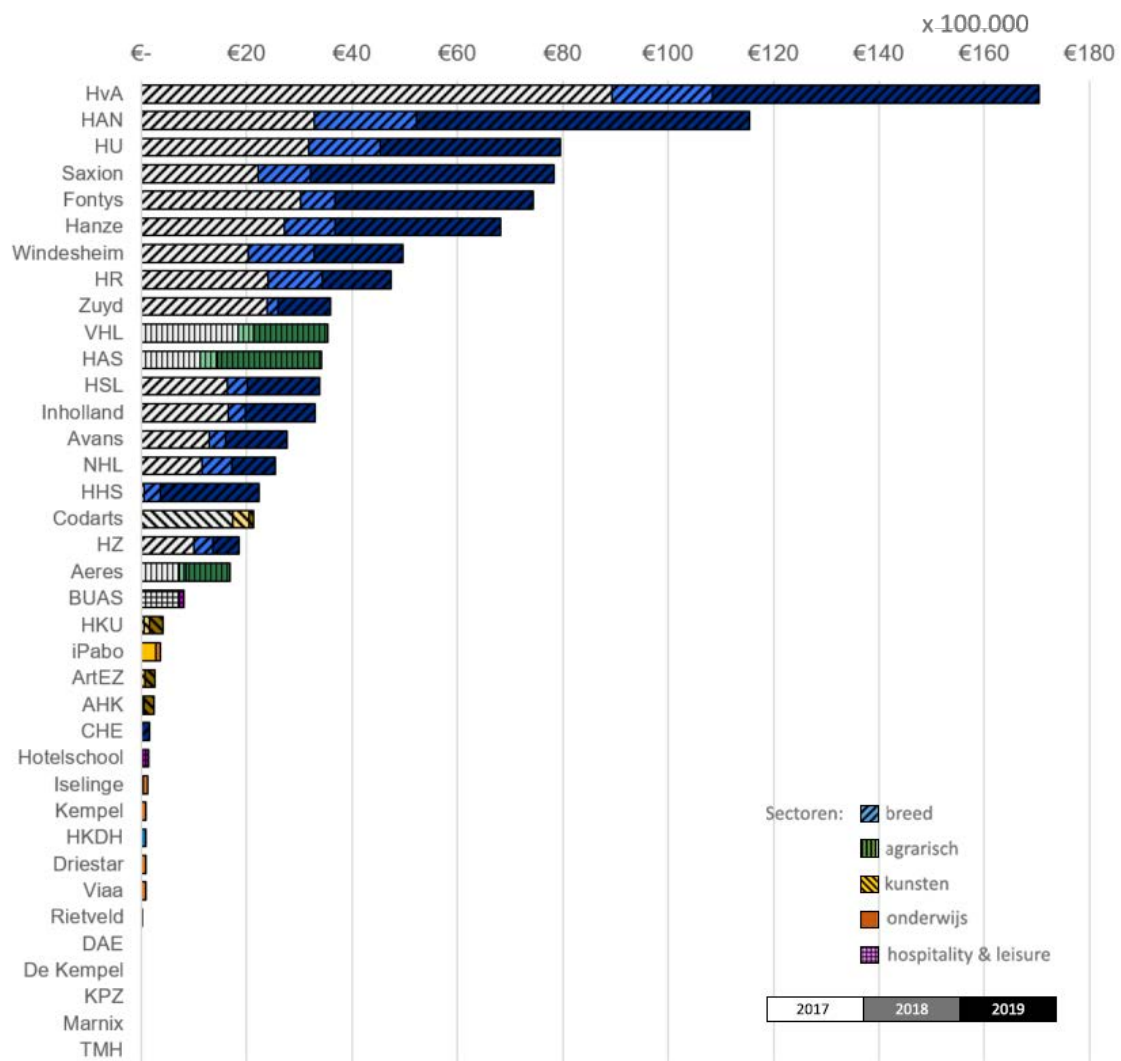
Wel ziet de adviesraad dat de kwaliteit van het onderzoek wisselend is, zowel tussen hogescholen onderling als tussen verschillende domeinen. Dat beeld wordt ondersteund door het aantal aanvragen dat tussen 2017 en 2019 bij Regieorgaan SIA is gehonoreerd.

In Grafiek 3 zijn de verschillen in toegekende subsidiebedragen tussen hogescholen zeer groot, met name als gevolg van de enorme verschillen in omvang van hogescholen. Die verschillen worden kleiner wanneer de bedragen afgezet worden tegen het aantal studenten aan hogescholen (zie Grafiek 4).

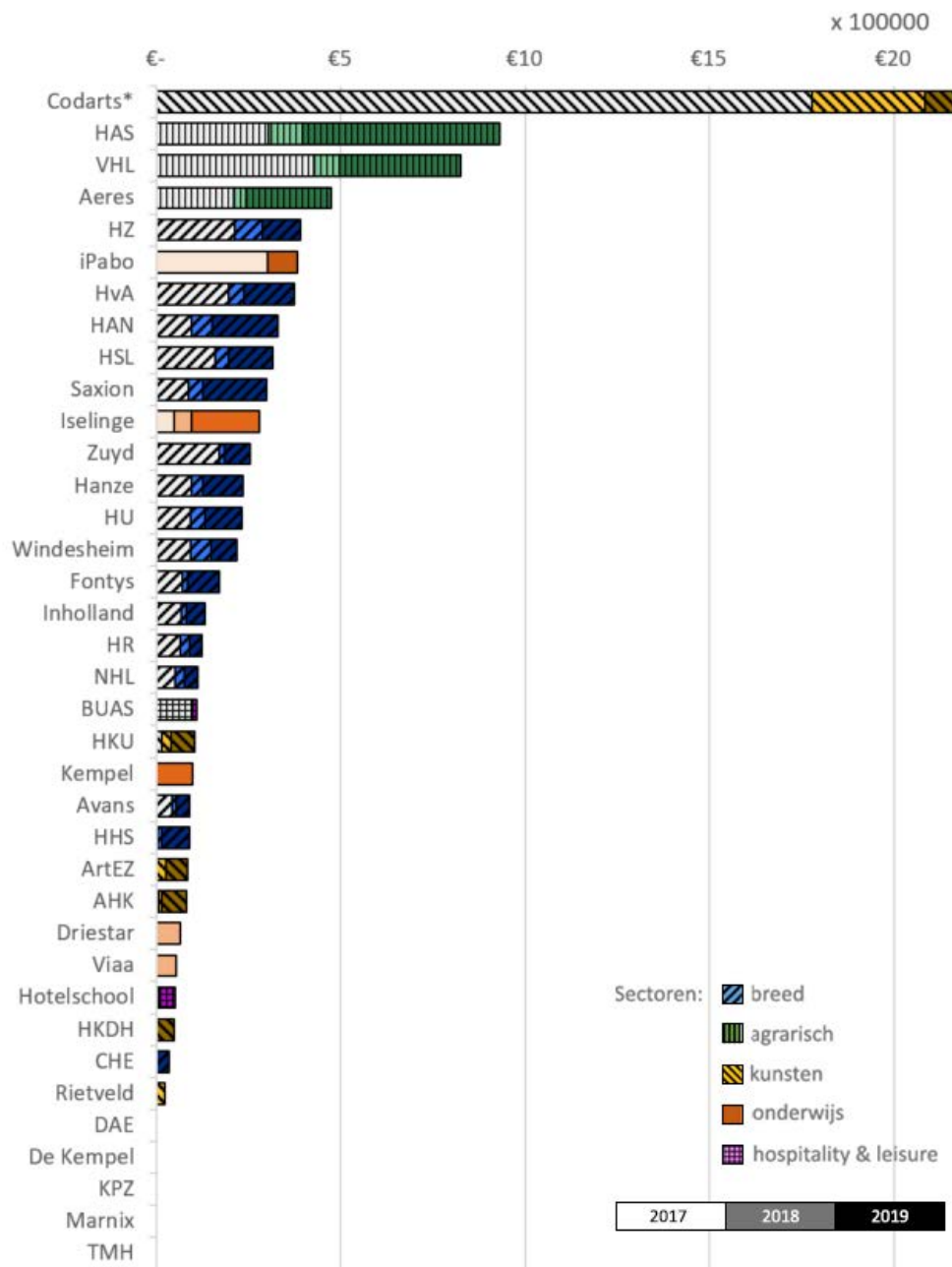
¹³ Rathenau Instituut (2021).

¹⁴ Birch (2019), p15.

¹⁵ Zie Grafiek 5.

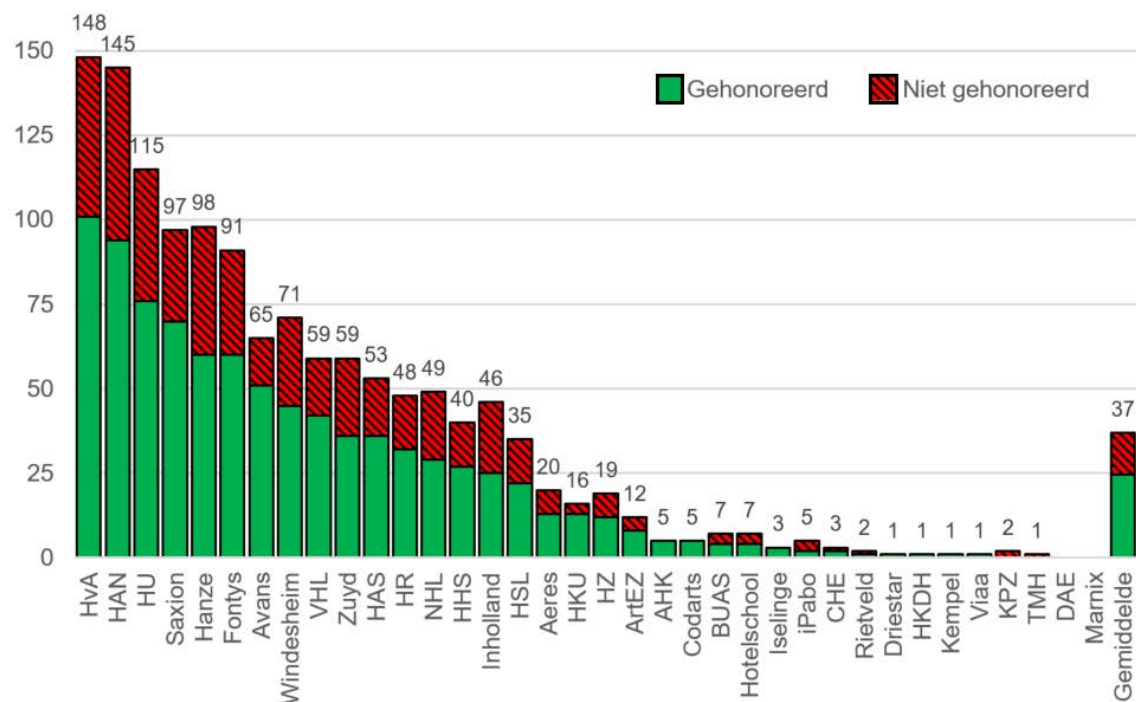

Grafiek 3. Subsidiebedragen per hogeschool voor de jaren 2017, 2018 en 2019. Bron: NWO Datawarehouse.

Grafiek 4. Subsidiebedragen per 1000 studenten per hogeschool voor de jaren 2017, 2018 en 2019. Bron: NWO Datawarehouse. *NB: Vier hogescholen ontvingen in 2017 een SPRONG-subsidie, een bedrag van € 2.000.000: Codarts, Hanze, HR en HvA.

Ook voor Grafiek 5 geldt dat de verschillen tussen de hogescholen groot zijn en dat dat met name veroorzaakt wordt door het verschil in omvang tussen hogescholen. Dat laat onverlet dat in bijna de helft van de hogescholen in drie jaar tijd slechts maximaal vijf (en vaak minder) aanvragen zijn gehonoreerd. Dat suggereert dat de onderzoeksactiviteiten op deze hogescholen gering zijn. Voor deze hogescholen geldt dat het onderwijs niet of slechts in beperkte mate wordt gevoed door (eigen) praktijkgericht onderzoek.

Grafiek 5. Gehonoreerde en niet-gehonoreerde aanvragen bij Regieorgaan SIA per hogeschool, voor de periode 2027-2019. Totaal aantal aanvragen is 1330, waarvan 882 gehonoreerd en 448 niet-gehonoreerd. Bron: Database Regieorgaan SIA.

Die hierboven genoemde wisselende kwaliteit van het praktijkgericht onderzoek als geheel hangt veelal samen met het gebrek aan volwassenheid en kwaliteit van de gebruikte onderzoeksmethodes. Onderzoekers voelen volgens de adviesraad nog onvoldoende de verantwoordelijkheid om de keuze voor hun onderzoeksmethoden toe te lichten (bijvoorbeeld gebruik van living labs en participatief actieonderzoek), en te expliciteren op welke wijze de onderzoeksprocessen in overeenstemming met de geëxpliciteerde standaard worden uitgevoerd, zoals in het Brancherapport Kwaliteitszorg Onderzoek (BKO)¹⁶ wordt gesteld. Onvoldoende gemotiveerde en geborgde methoden bieden geen garantie voor kwalitatief sterk onderzoek, en worden in de regel dan ook niet gehonoreerd.

Standaard 3 uit het BKO luidt als volgt:

“Het onderzoek van de onderzoekseenheid voldoet aan de standaarden die in het vakgebied gelden voor het doen van onderzoek. Deze standaard betreft de kwaliteit van het onderzoekproces. Voorop staat dat praktijkgericht onderzoek valide en betrouwbaar is. De onderzoekseenheid beschikt over een geëxpliciteerde standaard voor het voorbereiden, uitvoeren en het evalueren van praktijkgericht onderzoek. De door de Vereniging Hogescholen aanvaarde ‘Gedragscode praktijkgericht onderzoek voor het hbo’ (2010) kan hierbij als leidraad dienen. Het onderzoek is/wordt uitgevoerd volgens de methodologische regels, de onderzoeks- en beroepsethiek en de waarden die binnen het vakgebied en het onderzoekdomein gelden.

¹⁶ Vereniging Hogescholen (2015).

Bij de visitatie vormt de visitatiecommissie zich, door middel van een a-selectiesteekproef, een oordeel over de mate waarin de onderzoeksprocessen in overeenstemming met de geëxpliciteerde standaard worden uitgevoerd. De onderzoekseenheid reflecteert in haar zelfevaluatie op de geëxpliciteerde standaard voor het voorbereiden, het uitvoeren en het evalueren van praktijkgericht onderzoek.”

De betrokkenheid van maatschappelijke partners in de verschillende stadia van het onderzoek is een belangrijke karakteristiek van succesvol praktijkgericht onderzoek (zie hoofdstuk 3). Ook deze is niet altijd voldoende, wat is gebleken uit het onderzoek dat is uitgevoerd in het kader van het advies van de adviesraad in 2020 naar vraagarticulatie en netwerkvorming in relatie tot doorwerking in het programma RAAK¹⁷.

4.3 Relevantie en impact van het praktijkgericht onderzoek voor het werkveld en het onderwijs aan hogescholen

Positief

De adviesraad heeft ervaren dat er steeds meer expliciet wordt nagedacht over impact en doorwerking van het onderzoek. Bij bedrijven is er meer interesse gekomen om te investeren in praktijkgericht onderzoek door hogescholen, iets wat ook terugkomt in het rapport van Birch¹⁸. Er is veel animo om gebruik te maken van Centres of Expertise, deel te nemen aan fieldlabs et cetera¹⁹. De behoefte aan nieuwe kennis en innovatie is groot en de relevantie is dus hoog. Met de complexiteit van uitdagingen waarvoor organisaties en bedrijven zich gesteld zien, zal die relevantie alleen maar verder toenemen.

Aandachtspunten

Ondanks de ervaring van leden van de adviesraad dat er steeds meer wordt nagedacht over doorwerking en impact, ziet de adviesraad dat er nog onvoldoende onderzoek is gedaan naar en inzicht is in de impact van praktijkgericht onderzoek binnen de beroepspraktijk en het onderwijs. Dit is ook één van de aanbevelingen voor vervolgonderzoek in Birch²⁰. Wat de daadwerkelijke impact is voor onderwijs en maatschappij is veelal niet bekend. Dit terwijl de nadrukkelijke doelstelling van praktijkgericht onderzoek is om de beroepspraktijk en het onderwijs te versterken en te vernieuwen.

Een ander aandachtspunt is het gebrek aan verwevenheid tussen onderzoek en onderwijs op hogescholen. De prioriteit ligt op hogescholen in veel gevallen bij het geven van onderwijs, en de meerwaarde van het onderzoek voor het onderwijs wordt niet altijd gezien²¹. Ironisch genoeg worden daardoor vele kansen gemist om het onderwijs te innoveren door middel van en met het praktijkgerichte onderzoek.

¹⁷ Adviesraad (2019).

¹⁸ Birch (2019), zie bijvoorbeeld p11, p 51, p49.

¹⁹ Ibid., p 55-56.

²⁰ Birch (2019), p 74.

²¹ Ibid., p30.

4.4 Inbedding van het praktijkgericht onderzoek van hogescholen in de regio

Positief

De inbedding in de regio heeft zich de afgelopen tien jaar sterk ontwikkeld. Volgens de leden van de adviesraad zijn er veel interessante samenwerkingsrelaties ontstaan met regionale partners. Partners weten de hogescholen te vinden en zoeken steeds meer zelf de samenwerking. Er blijkt veel behoefte aan onderzoek, en het werken in co-creatie wordt door regionale partners erg gewaardeerd²².

Aandachtspunten

Hoewel de inbedding in de regio zich de afgelopen jaren sterk heeft ontwikkeld, geldt dit volgens de adviesraad nog niet voor alle domeinen²³. Een nadeel van concentratie op de regio is dat hierdoor een bredere blik ontbreekt, waardoor er onvoldoende aandacht is voor nationale en internationale samenwerking en profilering. Ook leidt de beperkte regionale blik ertoe dat er geen oog is voor onderzoek in andere regio's, waardoor het voorkomt dat hetzelfde type onderzoek in verschillende regio's plaatsvindt zonder dat men dit van elkaar weet. Dit komt naar voren in de aanvragen die worden ingediend bij Regieorgaan SIA. State-of-the-art-kennis, opgedaan in vergelijkend onderzoek, ontbreekt in veel gevallen in de aanvragen, maar ook dit verschilt per domein van onderzoek.

4.5 Thematische focus & massa binnen het praktijkgericht onderzoek en de ontwikkeling van Centres of Expertise

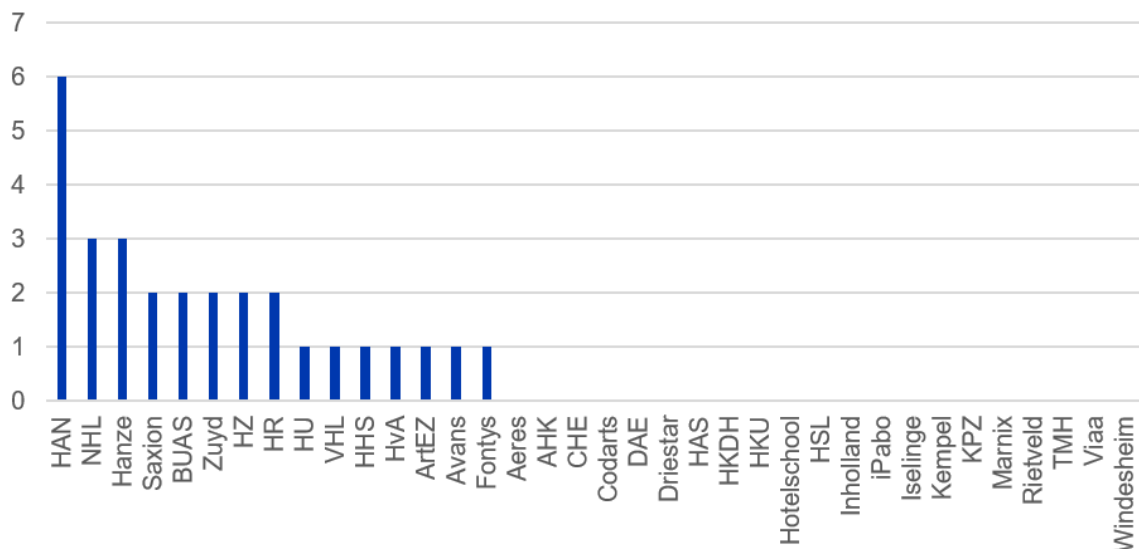
Positief

Er gebeurt veel op het vlak van thematische focus en massa, ook omdat hogescholen daar zelf om vragen – 'focus en massa' is al jarenlang het adagium. Er zijn grotere onderzoeksgroepen, lectorenplatforms en Centres of Expertise (CoE's) ontstaan, waarin sprake is van bundeling van krachten en intensivering van samenwerking met praktijkpartners.²⁴ Grafiek 6 geeft een overzicht van het aantal CoE's per penvoerende hogeschool.

²² Evidentie hiervoor is volgens de adviesraad vooral te vinden in de jaarverslagen van de hogescholen en in de onderzoeks aanvragen bij RAAK; ook de CoE's zijn veelal regionaal (zie overzicht p. 23/24).

²³ Dit is bijvoorbeeld af te leiden uit de ontwikkeling van de verschillende Centres of Expertise, die een belangrijke schakel zijn bij regionale inbedding. Tussen domeinen zijn grote verschillen in ontwikkeling, aantallen en opzet. Vereniging Hogescholen (2019), p39.

²⁴ Dit komt bijvoorbeeld terug bij Rathenau Instituut (2021) en bij Birch (2019), p50, p54-55.

Grafiek 6. Aantal Centres of Expertise per penvoerende hogeschool. Bron: Vereniging Hogescholen.

Tabel 2 bevat een overzicht van de CoE's die actief zijn, met opgave van de penvoerende hogeschool en overige betrokken hogescholen. Voor het CoE bestaat overigens nog geen standaard die alle hogescholen aanhouden. Daardoor kunnen de massa en de aard van de werkzaamheden tussen de centres onderling nogal verschillen. CoE's die nog de status 'in oprichting' hebben, zijn achterwege gelaten.

Centre of Expertise	Penvoerder	Hogeschool-partners
CoE Future Makers in Fashion & Design https://futuremakers.artez.nl/	ArtEZ	
CoE Biobased Economy https://www.coebbe.nl/	Avans	HZ, VHL
CoE Leisure, Tourism & Hospitality, CELTH celth.nl	BUAS	HZ, NHL
CoE KennisDC Logistiek kennisdclogistiek.nl	BUAS	HU, HR, HZ, HAN, NHL, Fontys
CoE Cyber Security https://www.dehaagsehogeschool.nl/onderzoek/kenniscentra/details/centre-of-expertise-cyber-security	HHS	
CoE HTSM https://fontys.nl/Innovatie-en-onderzoek/High-Tech-Systems-and-Materials/Fontys-Centre-of-Expertise-HTSM.htm	Fontys	
CoE Healthy Ageing www.hanze.nl/nld/onderzoek/kenniscentra/hanzehogeschool-centre-of-expertise-healthy-ageing	Hanze	
Entrance, Centre of Expertise Energy https://www.en-tran-ce.org/	Hanze	Han, HU, NHL, HZ, Saxion, Inholland, Avans, Windesheim
Marian van Os Centre of Expertise Ondernemen http://www.hanze.nl/ondernemen	Hanze	

Centre of Expertise	Penvoerder	Hogeschool-partners
RDM CoE https://www.rdmcoe.nl/	HR	
CoE Maatschappelijke Innovatie https://www.emiopzuid.nl/	HR	
CoE Smart Sustainable Cities https://www.smartsustainablecities.nl/	HU	
CoE Amsterdam Creative Industries Network https://amsterdamcreativeindustries.nl/	HvA	Inholland, AHK, Rietveld
Sustainable Electrical Energy Centre of Expertise, SEECE www.seece.nl	HAN	
Automotive Centre of Expertise, ACE www.acemobility.nl	HAN	HR, Fontys
CoE Ixperium - Ieren met ICT www.ixperium.nl	HAN	
CoE HAN Biocentre specials.han.nl/sites/biocentre/over-biocentre	HAN	
CoE Sneller Herstel specials.han.nl/sites/snellerherstel/	HAN	
CoE Krachtige Kernen specials.han.nl/sites/krachtigekernen	HAN	
CoE Groen https://www.groeneco.nl/	VHL	HAS, Aeres, Inholland
CoE Water & Energy www.coe-we.com	HZ	Hanze, Inholland, HAN
Delta Platform – Centre of Expertise Water & Climate www.deltaplatform.nl	HZ	HR, VHL
CoE Water Technology www.cew.nl	NHL	VHL
CoE Smart Sustainable Manufacturing www.hnhlstenden.com	NHL	
CoE Green PAC www.greenpac.eu	NHL	Windesheim
CoE TechforFuture www.techforfuture.nl	Saxion	Windesheim
CoE TechYourFuture www.techyourfuture.nl	Saxion	Windesheim
CoE Chemelot Innovation and Learning Labs, CHILL www.chillabs.nl	Zuyd	
CoE Innovatieve Zorg en Technologie (EIZT) www.innovatiesindezorg.eu	Zuyd	

Tabel 2. Overzicht van Centres of Expertise.

Door samenwerking in grotere onderzoekseenheden is er volgens de adviesraad ruimte voor langer lopende onderzoekslijnen die voortbouwen op resultaten uit eerder onderzoek. De L.INT-lectoren, de SPRONG-regeling en de lectorenplatforms van SIA zijn zeer behulpzaam bij het stimuleren van de opbouw van onderzoeksgroepen en andere vormen van samenwerking.

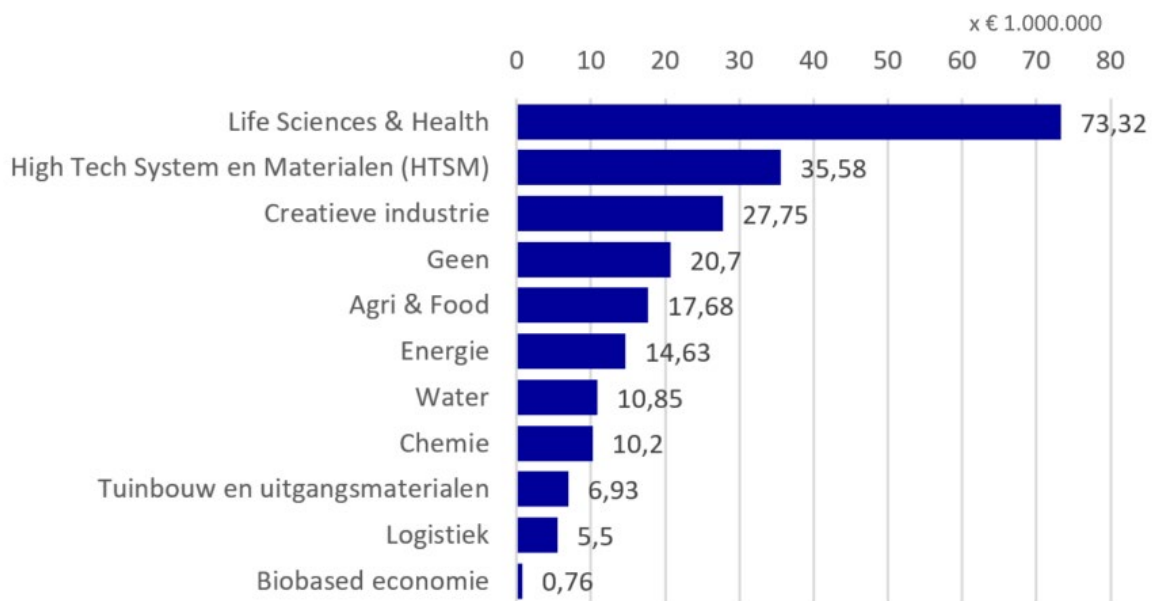
Aandachtspunten

Daarnaast constateert de adviesraad dat focus en massa niet binnen alle hogescholen en domeinen optreedt. Dit valt af te lezen aan het overzicht van CoE's hierboven. Ook Grafiek 7 en Grafiek 8 geven aan dat de inzet in thema's, zowel VH-thema's als topsectoren - verschillen laat zien.

Grafiek 7. Totaal van uitgekeerde bedragen door Regieorgaan SIA sinds 2016, gerangschikt naar de thema's van de VH.

Bron: Database Regieorgaan SIA.

Grafiek 8. Totaal van uitgekeerde bedragen door Regieorgaan SIA sinds 2016, gerangschikt naar de topsectoren. Bron: Database Regieorgaan SIA.

Een aandachtspunt dat aansluit bij inbedding in de regio (4.4) is dat focus en massa volgens de adviesraad vooral is ingezet met regionaal matchingsgeld; er is daardoor weinig aandacht geweest voor de verbinding met nationaal en internationaal onderzoek. Deze observatie is in lijn met het adviesrapport over CoE's uit 2019, dat als een van de speerpunten heeft dat er landelijke regie zou moeten zijn om de potentie van de Centres optimaal te benutten²⁵. Ook is volgens de adviesraad de constructie *Centre of Expertise* een constructie die is geïnitieerd en gedomineerd door hogescholen, en minder door de praktijk waarvoor het bedoeld is. Het rapport 'Centres of Expertise' noemt dan ook als een van de vereisten voor het predicaat *Centre of Expertise* dat er sprake is van langjarig commitment in de quadruple helix²⁶.

Binnen het praktijkgericht onderzoek pleit volgens de adviesraad een aantal punten tegen het te eendimensionaal doorvoeren van focus en massa:

- Praktijkvragen zijn - in tegenstelling tot maatschappelijke uitdagingen – vanwege hun lokale of specialistische karakter niet altijd gediend bij massa.
- Het onderwijs is bovendien vaak niet gediend bij focus in het onderzoek: die leidt ertoe dat aan hogescholen niet voor alle opleidingen een onderzoekspendant beschikbaar is, waardoor deze opleidingen de aansluiting bij innovaties in de praktijk missen. In het rapport 'Centres of Expertise' wordt in dit verband als een van de uitgangspunten gesteld dat onderwijs een prominentere en zichtbaardere plek moet hebben in een centre, en dat de Centres een rol zouden moeten spelen in onderwijsvernieuwing en assortimentsontwikkeling²⁷.

²⁵ Vereniging Hogescholen (2019), p.8

²⁶ Ibid., p.10.

²⁷ Ibid., p.9.

5. Huidige en gewenste rol van Regieorgaan SIA

Adviesvraag 2: Wat is de gewenste rol van Regieorgaan SIA ten aanzien van het praktijkgericht onderzoek aan hogescholen?

In hoofdstuk 3 en 4 is antwoord gegeven op de eerste twee adviesvragen, namelijk naar de karakteristieken van praktijkgericht onderzoek, en naar de visie van de adviesraad op het landschap van praktijkgericht onderzoek aan hogescholen.

Dit hoofdstuk richt zich op het beantwoorden van adviesvraag 3:

Wat is de gewenste rol van Regieorgaan SIA ten aanzien van het praktijkgericht onderzoek aan hogescholen?

Met het oog op het formuleren van de gewenste rol, beziet de adviesraad allereerst de *huidige* rol van Regieorgaan SIA ten aanzien van het praktijkgericht onderzoek aan hogescholen.

5.1 Huidige rol van Regieorgaan SIA in het landschap van praktijkgericht onderzoek aan hogescholen

Positief

Volgens de adviesraad speelt Regieorgaan SIA een belangrijke rol bij de ontwikkeling van het praktijkgericht onderzoek in Nederland, en heeft het daardoor een duidelijke positie verworven. Er is een grote stimulans uitgegaan van de SIA-subsidieregelingen, de congressen, de platforms, van samenwerking en ontmoeting, van het werken aan kwaliteitsnormen bij de ontwikkeling van subsidie-instrumenten en bij de beoordeling van aanvragen. Het instellen van prijzen heeft invloed op de positionering en zichtbaarheid van het onderzoek²⁸. De door SIA ontwikkelde en aangeboden programma's zijn in nauw overleg met de hogescholen en lectoren tot stand gekomen. Hierdoor is op hogescholen ruimte ontstaan voor het versterken van het eigen onderzoeksbeleid. Dit heeft bij de hogescholen die zich profileren met onderzoek geleid tot sterke onderzoeksgroepen en onderzoekslijnen.

Aandachtspunten

De verschillen tussen hogescholen en domeinen in het succes bij de subsidierondes van SIA zijn groot (zie ook paragraaf 4.2), en daarmee ook de impact van SIA op individuele hogescholen en domeinen. Ook is het volgens de adviesraad de vraag of SIA met de huidige middelen genoeg impact kan hebben op de onderzoekscultuur en infrastructuur aan hogescholen, en op de doorwerking van de onderzoeksoutput naar het onderwijs. Wanneer de middelen van Regieorgaan SIA niet meegroeien met de toename van het praktijkgericht onderzoek - die de adviesraad voorziet - zal deze vraag alleen maar met meer nadruk worden gesteld.

²⁸ De belangrijke rol van Regieorgaan SIA wordt bevestigd door de recente evaluatie van Regieorgaan SIA: Evaluatiecommissie Nationaal Regieorgaan Praktijkgericht Onderzoek SIA (2020), p.6.

5.2 Gewenste rol van Regieorgaan SIA in het landschap van praktijkgericht onderzoek aan hogescholen

De adviesraad heeft zich gebogen over de vraag naar de gewenste rol van Regieorgaan SIA in het landschap van praktijkgericht onderzoek aan hogescholen. Op basis van de karakteristieken van het praktijkgericht onderzoek (hoofdstuk 3), het landschap van het praktijkgericht onderzoek aan hogescholen en de ontwikkelingen daarin (hoofdstuk 4) en de huidige rol van Regieorgaan SIA ten aanzien van het praktijkgericht onderzoek aan hogescholen (paragraaf 5.1) komt de adviesraad tot een viertal gewenste rollen waarin SIA naar de mening van de adviesraad niet alleen (mede-)verantwoordelijkheid draagt ten aanzien van het praktijkgericht onderzoek op hogescholen, maar waarin SIA bovendien invloed kan uitoefenen.

5.3 Gewenste rollen van Regieorgaan SIA ten aanzien van het praktijkgericht onderzoek aan hogescholen

- 1 De eigenheid van het praktijkgericht onderzoek markeren en de eigenstandige positie bevorderen.
- 2 Verbinding van het praktijkgericht onderzoek met het onderwijs en de beroepspraktijk bevorderen.
- 3 Groei en kwaliteit van het praktijkgericht onderzoek bevorderen.
- 4 Investeren in die hogescholen, domeinen en programma's die zelf ook bewust en proportioneel investeren in praktijkgericht onderzoek (dieptestrategie).

Deze rollen worden in hoofdstuk 6 uitgewerkt in adviezen en aanbevelingen.

6. Adviezen en aanbevelingen

Adviesvraag 4: Welke adviezen en aanbevelingen formuleert de adviesraad voor Regieorganen SIA op basis van de antwoorden op de eerste drie adviesvragen, en in het verlengde van de gewenste rollen van Regieorgaan SIA?

Onderstaande adviezen sluiten één-op-één aan bij de gewenste rollen van Regieorgaan SIA zoals in hoofdstuk 5 geformuleerd.

6.1 Advies 1: Markeer de eigenheid en karakteristieken van het praktijkgericht onderzoek en bevorder de eigenstandige positie op basis van die eigenheid

In hoofdstuk 3 heeft de adviesraad de karakteristieken van het praktijkgericht onderzoek geformuleerd. Dit betreft niet alleen het wat, maar ook het waarom, het waar en het wie van het praktijkgericht onderzoek, evenals de output en de doorwerking ervan. Bovendien stelt de adviesraad in het hoofdstuk dat het belangrijk is om het praktijkgericht onderzoek op de eigen merites te waarderen en dit niet af te zetten tegen andere vormen van onderzoek, zoals fundamenteel of toegepast onderzoek.

Dit heeft gevolgen voor de huidige strategie en doelstellingen van Regieorgaan SIA: die zijn nu gespiegeld aan die van NWO. De strategie en doelstellingen van NWO zijn echter (grotendeels) gebaseerd op de karakteristieken van fundamenteel onderzoek, en minder passend voor praktijkgericht onderzoek.

Het benoemen van en opereren vanuit de karakteristieken van het praktijkgericht onderzoek heeft ook implicaties voor de relatie tussen Regieorgaan SIA en NWO. Door vanuit de eigen kracht te opereren en daarbij voortdurend het wat, waarom, waar, wie, de output en de doorwerking van het praktijkgericht onderzoek te benoemen, kan Regieorgaan SIA de eigenheid van het praktijkgericht onderzoek binnen NWO markeren en borgen.

Regieorgaan SIA is nu als zelfstandig regieorgaan ondergebracht bij NWO, waarbij verdere integratie in de toekomst als mogelijk scenario wordt verkend. De adviesraad hecht er aan te benadrukken dat zij - conform haar definitie van praktijkonderzoek - verdere integratie van bestuur, beleid, budget en regelingen van NWO en SIA onverstandig vindt. Volgens haar visie op het huidige landschap van praktijkgericht onderzoek aan de hogescholen is juist een zelfstandige positie en betere verbinding met beroepspraktijk en -onderwijs gewenst. Die verbinding - evenals de karakteristieken van het praktijkgericht onderzoek - maken een eigen bestuur, beleid, protocol, budget, instrumentarium en eigen beoordelingscriteria noodzakelijk. Bij de ontwikkeling van toekomstscenario's moet deze noodzaak onderkend worden.

De adviesraad ziet ook een rol voor Regieorgaan SIA bij het vergroten van de waardering voor het praktijkgericht onderzoek bij andere partners. Samen met met name de Vereniging Hogescholen zou Regieorgaan SIA sterk in moeten zetten op het profileren van de karakteristieken en meerwaarde van het praktijkgericht onderzoek.

Concreet geeft de adviesraad onderstaande aanbevelingen:

- Hanteer en profileer in bestuur, beleid, instrumentarium en beoordelingscriteria de karakteristieken van het praktijkgericht onderzoek zoals uitgedrukt in het wat, waarom, waar en wie van het praktijkgericht onderzoek, en in output en doorwerking ervan. De uniciteit van praktijkgericht onderzoek is gerelateerd aan waar het wordt uitgevoerd (hbo-instelling), wie het onderzoek uitvoert (docenten en onderzoekers samen met praktijkpartners), en waartoe het onderzoek wordt uitgevoerd (innovatief onderwijs aan hbo studenten en innovaties in de beroepspraktijk).
- Waardeer het praktijkgericht onderzoek op de eigen merites en zet het niet af tegen andere vormen van onderzoek, zoals fundamenteel of toegepast onderzoek.
- Baseer strategie en doelstellingen van Regieorgaan SIA op de karakteristieken van het praktijkgericht onderzoek, en onderscheid je hierin van het niet-praktijkgericht onderzoek binnen NWO.
- Streef naar het handhaven van een zelfstandige positie binnen NWO met een eigen bestuur, beleid, protocol, budget, instrumentarium en eigen beoordelingscriteria zolang er in Nederland sprake is van een binair stelsel voor hoger onderwijs. Borg dit zo mogelijk in een wettelijk kader. Het hbo vervult daarbinnen een belangrijke rol in het opleiden van studenten voor de beroepspraktijk en in het uitvoeren van praktijkgericht onderzoek ten behoeve van de innovatie van de beroepspraktijk en het onderwijs.
- Maak je als Regieorgaan SIA samen met de Vereniging Hogescholen sterk voor de eigenheid en meerwaarde van praktijkgericht onderzoek door de karakteristieken in het BKO en in de beoordelingscriteria op te nemen.
- Neem de eigenheid van het praktijkgericht onderzoek mee bij de herziening van RAAK en bij de ontwikkeling van nieuwe instrumenten.

6.2 Advies 2: Bevorder – geïnspireerd op de karakteristieken van het praktijkgericht onderzoek – de verbinding van het praktijkgericht onderzoek met het beroepsonderwijs en de beroepspraktijk

Hoger Beroepsonderwijs draagt in belangrijke mate bij aan de professionalisering van de beroepsuitoefenaars en van de beroepspraktijk in Nederland. Zoals in hoofdstuk 3 bij de karakteristieken van praktijkgericht onderzoek is aangegeven, is het doel van praktijkgericht onderzoek tweeledig: het verbeteren en vernieuwen van de professionele praktijk, en het verbeteren en vernieuwen van het onderwijs aan hogescholen.

Onder andere door technologische ontwikkelingen, maar ook door maatschappelijke ontwikkelingen zoals de duurzaamheidontwikkeling, worden beroepen vernieuwd, verdwijnen er beroepen en komen er nieuwe beroepen bij. Er is een constante vraag naar adequate en actuele kennis en vaardigheden van afgestudeerden.

Praktijkgericht onderzoek stelt hogescholen in staat om afgestudeerden af te leveren die niet alleen functioneren in de professionele praktijk, maar deze ook verder kunnen ontwikkelen. Die kennis en vaardigheden zijn opgedaan door participatie van docenten en studenten in praktijkgerichte onderzoekstrajecten en door het integreren van actuele kennis over de

beroepspraktijk in het onderwijs op basis van dat onderzoek. Doorwerking van de uitkomsten van praktijkgericht onderzoek in het onderwijs zorgt dus zowel voor een verbetering van de kwaliteit van dat onderwijs, als voor de verbetering van de toekomstige beroepspraktijk - door professionals af te leveren met adequate kennis en competenties.

De adviesraad is van mening dat er veel meer aandacht moet komen voor de doorwerking van het praktijkgericht onderzoek in onderwijs en beroepspraktijk. Uit paragraaf 4.3 blijkt dat die doorwerking onvoldoende gestalte krijgt. Juist de verbindingen tussen onderzoek, beroepspraktijk en onderwijs maken praktijkgericht onderzoek uniek en noodzakelijk. Tot nu toe ligt de focus in het beleid van Regieorgaan SIA met name op de doorwerking van de onderzoeksresultaten in de praktijk. Zo staat het ook in de strategie 'Ruimte creëren'²⁹. De adviesraad is van mening dat SIA zich er hiernaast nadrukkelijk voor zou moeten inzetten dat het onderwijs mede profiteert van het praktijkgericht onderzoek.

De mate van het succes van doorwerking is afhankelijk van diverse factoren, zoals onderzoeksbeleid op hogescholen, de positie van de lector en de kwaliteit van het onderzoek en onderwijs. Regieorgaan SIA heeft hier via het instrumentarium invloed op en kan handreikingen doen aan de Vereniging Hogescholen en de hogescholen individueel om die doorwerking te bevorderen, zowel op het niveau van aanvragen als ook op het beleidsniveau.

Uit het hanteren van de karakteristieken van het praktijkgericht onderzoek bij beoordelingscriteria³⁰, vloeit automatisch voort dat doorwerking naar de praktijk en het onderwijs een expliciet criterium moet worden binnen het subsidieverleningsproces. Dit is een uitbreiding van het advies uit 2020, waarin aanbevelingen worden gedaan voor de herziening van RAAK. Deze aanbevelingen zijn ook bruikbaar voor de andere regelingen van Regieorgaan SIA. Doorwerking binnen het onderwijs is meer dan alleen studenten die bijdragen aan het onderzoek. Het betreft bovendien de positie van de onderzoeker: deze zou een rol moeten krijgen in de vernieuwing van het onderwijs.

Daarnaast is de adviesraad van mening dat het absoluut noodzakelijk is om meer inzicht te krijgen in de huidige doorwerking van het praktijkgericht onderzoek. In aanvulling op het advies van de raad in 2020 zou Regieorgaan SIA de doorwerking structureel in kaart moeten brengen. Dit geldt op verschillende niveaus: de doorwerking van het instrumentarium, en de doorwerking van SIA op de kwaliteit van het praktijkgericht onderzoek en op de onderzoekscultuur aan hogescholen. Tenslotte zou de doorwerking van Regieorgaan SIA als organisatie op het gehele kennis en innovatiesysteem in kaart moeten worden gebracht.

Voor de doorwerking van het instrumentarium op projectniveau kan gedacht worden aan een laagdrempelige cyclus, zoals TTW die tweejaarlijks uitvoert.

²⁹ Regieorgaan SIA (2018).

³⁰ Zie onder advies 1.

Concreet geeft de adviesraad onderstaande aanbevelingen:

- Neem doorwerking naar zowel praktijk als onderwijs als expliciet criterium op in het instrumentarium van Regieorgaan SIA. Expliciteer in de criteria ook de rol van de onderzoeker bij de vernieuwing van het onderwijs.
- Neem het huidige instrumentarium onder de loep ten aanzien van bovenstaande.
- Breng structureel de verschillende vormen van doorwerking in kaart, zowel op het niveau van regelingen als op het organisatieniveau. Denk bij dit laatste aan doorwerking op het beleid van hogescholen in het algemeen en op de onderzoeksinfrastructuur aan hogescholen in het bijzonder, maar ook aan de doorwerking van SIA op het Kennis- en Innovatiesysteem als geheel. Dit kan in samenwerking met partijen als de Vereniging Hogescholen.

6.3 Advies 3: Bevorder de groei en kwaliteit van het praktijkgericht onderzoek

Uit de visie van de adviesraad op het landschap van praktijkgericht onderzoek aan hogescholen (hoofdstuk 4) blijkt dat het praktijkgericht onderzoek een behoorlijke groei heeft doorgemaakt en dat de kwaliteit verbeterd is. Wel is de adviesraad van mening dat het praktijkgericht onderzoek - gezien de maatschappelijke relevantie en de potentie - een nog veel sterkere positie in zou kunnen en moeten nemen in het onderzoekslandschap. Er valt nog een wereld te winnen en Regieorgaan SIA kan een grote rol spelen bij het versterken van de groei en de kwaliteit. Hieronder passeren verschillende aspecten van groei en kwaliteit de revue, gebaseerd op hoofdstuk 4.

Een belangrijk aspect van groei en kwaliteit betreft de onderzoeksinfrastructuur. De adviesraad constateert in paragraaf 4.1 dat deze over het algemeen zeer onvoldoende ontwikkeld is. De adviesraad ziet een rol voor SIA en de hogescholen weggelegd bij het ontwikkelen van een goede onderzoeksinfrastructuur.

Onderdeel van deze infrastructuur is de inbedding van het lectoraat. Uit paragraaf 4.1 blijkt dat de positie van de lector - evenals die van docent-onderzoekers - niet bestendig is en zeer verschillend per hogeschool, met alle gevolgen voor met name de relatie met het onderwijs van dien. Het is belangrijk dat SIA zich realiseert hoe cruciaal de rol van de lector en de docent-onderzoeker aan hogescholen is ten aanzien van de kwaliteit en de doorwerking van het praktijkgericht onderzoek. En dat deze rol in verschillende opzichten kwetsbaar is. De adviesraad neemt waar dat de lector vaak onvoldoende verbinding heeft met het onderwijs, terwijl in het takenpakket van de docent-onderzoeker het onderzoek nogal eens in de knel komt.

Volgens de adviesraad zou binnen hogescholen over het algemeen meer aandacht moeten komen voor het bestendigen van deze posities, zodanig dat de rollen van lectoren en docent-onderzoekers goed kunnen worden uitgeoefend.

Het belang van een goede onderzoeksinfrastructuur en inbedding van het lectoraat komen terug onder advies 4.

Een onderdeel van de infrastructuur waar Regieorgaan SIA al geruime tijd haar bijdrage aan levert is Publinova, voorheen het Nationaal Platform Praktijkgericht Onderzoek. Dit is een landelijke faciliteit. Ook binnen de hogescholen kan Regieorgaan SIA samen met de Vereniging Hogescholen via faciliterende middelen en randvoorwaarden bijdragen aan een sterke onderzoeksinfrastructuur.

Een zeer belangrijk aspect van kwaliteit betreft het gebruik en de verantwoording van onderzoeksmethodes. Regieorgaan SIA, als subsidieverlenende organisatie, zou volgens de adviesraad een rol moeten spelen in het verbeteren van het gebruik en de verantwoording van de onderzoeksmethodes door onderzoekers. Dat kan zowel via intensieve samenwerking met de Vereniging Hogescholen op het gebied van de kwaliteitsborging (aanscherping van het BKO) als via kwaliteitscriteria bij de subsidieverlening die onderzoekers uitdagen om de door hen gehanteerde methode toe te lichten en te verantwoorden. In paragraaf 4.2 wordt geïdentificeerd dat onderzoekers zich met name onvoldoende vergewissen van standaard 3 uit de BKO: "Het onderzoek van de onderzoekseenheid voldoet aan de standaarden die in het vakgebied gelden voor het doen van onderzoek." In nogal wat voorstellen wordt de onderzoeksstandaard onvoldoende of zelfs helemaal niet geëxpliciteerd ten aanzien van het voorbereiden, uitvoeren en het evalueren van het eigen onderzoek.

Een ander aspect van kwaliteit is kennis van *state of the art* van een onderzoeksgebied. Uit paragraaf 4.4 komt naar voren dat teveel focus op de regio de relatie met vooral nationaal maar ook internationaal onderzoek niet ten goede komt. State-of-the-art-kennis ontbreekt en het komt dan ook voor dat er in verschillende regio's hetzelfde soort onderzoek speelt. De adviesraad is van mening dat state-of-the-art-kennis een sine qua non is bij het uitvoeren van elke vorm van onderzoek. Dat geldt ook voor kennis van bestaande wetenschappelijke en praktijknetwerken zowel nationaal als internationaal.

Het laatste aspect van groei en kwaliteit betreft thematische focus en massa. Hoewel naar het idee van de adviesraad de voordelen van thematische focus en massa evident zijn, blijkt uit paragraaf 4.5 dat er ook nadelen verbonden zijn aan een te eendimensionale doorvoering van focus en massa in het onderzoek.

Allereerst is praktijkgericht onderzoek ingegeven door het vernieuwen en verbeteren van de praktijk - veelal mkb's. Praktijkvragen zijn - in tegenstelling tot maatschappelijke uitdagingen - vanwege hun lokale of specialistische karakter niet altijd gediend bij massa. Ook dreigt het gevaar dat bij te ver doorgevoerde specialisatie aan hogescholen hele opleidingen een pendant in het onderzoek verliezen, omdat er bij die hogeschool niet voor een thema passend bij deze opleidingen is gekozen; waardoor het onderwijs niet wordt verrijkt met onderzoek. Dit ondergraaft de basis van het praktijkgericht onderzoek. Tenslotte leidt focus en massa ertoe dat eenzijdig wordt versterkt wat sterk is, en er weinig kansen overblijven voor nieuw onderzoek dat niet past binnen focus en massa. Bij keuze voor focus en massa zou volgens de adviesraad altijd de verbinding van het onderzoek met innovatie van het onderwijs en de beroepspraktijk leidend moeten zijn.

Concreet geeft de adviesraad onderstaande aanbevelingen:

- Zorg - nadrukkelijk in samenspraak met de vereniging hogescholen - voor een goede onderzoeksinfrastructuur zowel binnen als buiten de hogescholen - onder andere via faciliterende middelen en randvoorwaarden bij subsidieverlening.
- Draag bij aan de kwaliteit van de onderzoeksmethodes door samenwerking met de VH in het aanscherpen van het BKO, met name van de kwaliteitscriteria.
- Draag bij aan de kwaliteit van de onderzoeksmethodes door in de beoordelingscriteria te vragen om deze te expliciteren en te verantwoorden en het gebruik hiervan toe te lichten.
- Maak in de projectendatabase van gehonoreerde projecten zichtbaar welke onderzoeksmethodes gebruikt zijn, zodat onderzoekers kunnen leren van succesvolle voorbeelden.
- Zorg dat er in de onderzoeksaanvragen een overzicht van state of the art onderzoekskennis wordt opgenomen, inclusief een overzicht van bestaande wetenschappelijke en praktijknetwerken zowel nationaal als internationaal. Betrek beide bij de beoordelingscriteria. Bevorder daarbij dat onderzoekers kennis nemen van de projectendatabase - en dus van lopend onderzoek.
- Wees je bewust van de hierboven genoemde kanttekeningen bij thematisering ten aanzien van praktijkgericht onderzoek. Zorg bij keuze voor al dan niet focus en massa dat de verbinding van het onderzoek met innovatie van het onderwijs en de beroepspraktijk leidend is voor die keuze.

6.4 Advies 4: Investeer in die hogescholen, domeinen en programma's die zelf ook bewust en proportioneel investeren in praktijkgericht onderzoek (dieptestrategie)

Uit hoofdstuk 4 blijkt dat de verschillen tussen hogescholen in de mate waarin ze investeren in praktijkgericht onderzoek, en waarin dit zich heeft kunnen ontwikkelen, zeer groot zijn. Dit heeft vaak met de omvang van de hogeschool te maken, maar niet alleen. Er zijn hogescholen die zich bewust profileren als *university of applied science*, terwijl andere hogescholen bij voorkeur een onderwijsprofiel hanteren. Ook zijn er verschillen tussen domeinen in de mate waarin ze zich hebben verenigd, en in de mate waarin ze succesvol zijn in de competitie bij Regieorgaan SIA. Daarnaast zijn er programma's die zo sterk zijn dat ze succesvol onderzoeksvoorstellen indienen bij Regieorgaan SIA, ongeacht het profiel van een hogeschool.

Momenteel hanteert SIA ten opzichte van de hogescholen en domeinen een zogenaamde breedtestrategie, wat wil zeggen dat SIA zich inspant voor het praktijkgericht onderzoek aan alle hogescholen en binnen alle domeinen. Maar sommige domeinen en hogescholen blijven achter, of maken bewust een keuze voor focus op onderwijs.

Volgens de adviesraad is SIA vanuit haar regierol verantwoordelijk voor bewust en proportioneel investeren in het veld van praktijkgericht onderzoek. Dit past bij de rollen die de adviesraad Regieorgaan SIA toedicht, evenals bij de eigen ambities van Regieorgaan SIA om het praktijkgericht onderzoek, de kwaliteit en de doorwerking ervan evenals de onderzoeksinfrastructuur aan hogescholen te versterken. De adviesraad is dan ook van mening dat Regieorgaan SIA veel meer zou moeten inzetten op een dieptestrategie. Dat wil

zeggen dat Regieorgaan SIA die hogescholen en domeinen ondersteunt, die in hun beleid een duidelijke keuze maken voor het uitvoeren van praktijkgericht onderzoek. En daarbij ook de onderzoeksprogramma's een kans geeft die kwaliteit hebben, ook wanneer ze in het onderzoek op hun hogeschool relatief alleen staan (door bijvoorbeeld het unieke karakter van het onderzoeksonderwerp).

Een keuze voor de dieptestrategie betekent zaaien in vruchtbare bodem: daar waar hogescholen bewust en proportioneel investeren in het praktijkgericht onderzoek, en het praktijkgericht onderzoek zichzelf inmiddels heeft bewezen. Wellicht is het daarbij mogelijk te stimuleren dat kleine hogescholen om praktische en inhoudelijke redenen samenwerken, en dat sterke hogescholen andere meenemen.

Onder advies 3 is betoogd dat de onderzoeksinfrastructuur en de inbedding van het lectoraat belangrijke aspecten zijn van de groei en de kwaliteit van het praktijkgericht onderzoek. Volgens de adviesraad is met name deze onderzoeksinfrastructuur - en als belangrijk onderdeel daarvan de structurele inbedding van het lectoraat (en daarmee van de docent-onderzoekers) in de organisatie van de hogescholen - een indicatie voor bewust en proportioneel investeren van een hogeschool in praktijkgericht onderzoek. De adviesraad is van mening dat Regieorgaan SIA via haar instrumentarium - maar ook via gesprekken met hogescholen - de structurele positie van het lectoraat binnen een hogeschool zou moeten bevorderen. Daarnaast kan - tezamen met de Vereniging Hogescholen - in gesprekken met hogescholen benadrukt worden dat het bestendigen van de positie van het lectoraat (en daarmee van zowel de lector als van de docent-onderzoekers) een voorwaarde is om de rol van lector en docent-onderzoeker tot volle wasdom te brengen.

Concreet geeft de adviesraad onderstaande aanbevelingen:

- SIA is vanuit haar regierol verantwoordelijk voor bewust en proportioneel investeren in het veld van praktijkgericht onderzoek. Richt daarom beleid, strategie, subsidieregelingen en criteria op hogescholen, domeinen en programma's die bewust en proportioneel investeren in praktijkgericht onderzoek (dieptestrategie). Met name de onderzoeksinfrastructuur (zie ook advies 3) is een indicatie voor deze investering.
- Pas randvoorwaarden binnen regelingen en calls op bovengenoemd uitgangspunt aan.
- Investeer – samen met de Vereniging Hogescholen – in gesprekken met hogescholen over de positie van het lectoraat.

Bijlage 1 Vragenlijst uitgezet bij adviesraad

Vooraf: Wat zijn naar uw idee de karakteristieken van praktijkgericht onderzoek?

Wat is uw visie op:

- 1 omvang, positie en zichtbaarheid van het praktijkgericht onderzoek aan hogescholen en over de wijze waarop deze zich de afgelopen tien jaar hebben ontwikkeld?
- 2 de kwaliteit van het praktijkgericht onderzoek?
- 3 relevantie/impact van het praktijkgericht onderzoek voor/op het werkveld en het onderwijs aan hogescholen?
- 4 inbedding van het praktijkgericht onderzoek van hogescholen in de regio?
- 5 thematische focus/massa binnen het praktijkgericht onderzoek?
- 6 de ontwikkeling en het landschap van de Centres of expertise?
- 7 de ontwikkeling en het landschap van lectoraten?
- 8 aanvragen en honoreringen van de hogescholen bij Regieorgaan SIA?

Resumerend/samenvattend: Wat is uw visie op de ontwikkeling van het praktijkgericht onderzoek aan hogescholen in zijn totaliteit, en op de verschillen tussen de hogescholen?

Tot slot: Wat is naar uw mening de huidige rol van Regieorgaan SIA in het landschap van praktijkgericht onderzoek in Nederland?

Bijlage 2 Literatuur

Adviesraad Regieorgaan SIA (2019). Internationalisering.

Adviesraad Regieorgaan SIA (2020). Een wereld te winnen. Meer doorwerking met vraagarticulatie en netwerkvorming.

Birch (2019). De stand van Praktijkgericht Onderzoek in Nederland.

https://www.vereniginghogescholen.nl/system/knowledge_base/attachments/files/000/001/078/original/Birch-Stand_van_zaken_PraktijkOndrzk-ppag.pdf?1572864227

Commissie Evaluatie Kwaliteitszorg Onderzoek (CEKO) (2020). Brancherapport Praktijkgericht onderzoek 2019. Feiten, cijfers en ontwikkelingen.

https://www.vereniginghogescholen.nl/system/knowledge_base/attachments/files/000/001/131/original/086_036_CECO_2020_DEF.pdf?1594910066

Evaluatiecommissie Nationaal Regieorgaan Praktijkgericht Onderzoek SIA (2020). Het vizier op scherp. Regieorgaan SIA op weg naar een volwaardige positie van het praktijkgericht onderzoek.

<https://regieorgaan-sia.nl/over-regieorgaan-sia/over-ons/evaluatie-2020/het-vizier-op-scherp/>

Rathenau Instituut (2021). Factsheet Wetenschap in cijfers. Praktijkgericht onderzoek hogescholen.

<https://www.rathenau.nl/nl/wetenschap-cijfers/praktijkgericht-onderzoek-hogescholen>

Regieorgaan SIA (2018). Ruimte creëren. Strategie Nationaal Regieorgaan Praktijkgericht Onderzoek SIA 2019–2022.

https://regieorgaan-sia.nl/documents/81/Strategie_Regieorgaan_SIA_2019-2022.pdf

Regieorgaan SIA (2021). Interne analyse praktijkgericht onderzoek ten behoeve van de adviesraad. Intern stuk, niet voor publicatie.

Vereniging Hogescholen (2015). Brancheprotocol Kwaliteitszorg Onderzoek 2016– 2022 Kwaliteitszorgstelsel Praktijkgericht Onderzoek Hogescholen.

<https://bvekenis.nl/documents/brancheprotocol-kwaliteitszorg-onderzoek-2016-2022-kwaliteitszorgstelsel-praktijkgericht-onderzoek-hogescholen/>

Vereniging Hogescholen (2019). Centres of Expertise: groeibriljant voor excellente samenwerking in het hbo. In allianties werken aan maatschappelijke impact voor de toekomst. Eindrapport van commissie Centres of Expertise.

https://www.vereniginghogescholen.nl/system/knowledge_base/attachments/files/000/001/074/original/085_039_CENTERS_OF_EXPERTISE_WEB.pdf?1571832857#:~:text=De%20samenwerking%20binnen%20de%20Centres,markten%20en%20consumenten%20kunnen%20bieden

Vereniging Hogescholen (2020). Ontwikkeling van het lectoraat. Visiedocument.

Bijlage 3 Overzicht aanbevelingen met betrekking tot randvoorwaarden en beoordelingscriteria

In het onderhavige rapport is op verschillende plekken geadviseerd om de beoordelingscriteria aan te passen. In het kader hieronder volgen voor de overzichtelijkheid nog eens alle adviezen die betrekking hebben op de voorwaarden voor financiering en de beoordelingscriteria.

- Hanteer in bestuur, beleid, instrumentarium en beoordelingscriteria karakteristieken van het praktijkgericht onderzoek zoals uitgedrukt in het wat, waarom, waar en wie van het praktijkgericht onderzoek, en in output en doorwerking ervan.
- Neem doorwerking naar zowel praktijk als onderwijs als expliciet criterium op in het instrumentarium van Regieorgaan SIA. Expliciteer in de criteria ook de rol van de onderzoeker bij de vernieuwing van het onderwijs.
- Neem het huidige instrumentarium onder de loep ten aanzien van bovenstaande.
- Draag bij aan de kwaliteit van de onderzoeksmethodes door in de beoordelingscriteria te vragen om deze te expliciteren en te verantwoorden en het gebruik hiervan toe te lichten.
- Zorg dat er in de onderzoeksaanvragen een overzicht van state of the art onderzoekskennis wordt opgenomen, inclusief een overzicht van bestaande wetenschappelijke en praktijknetwerken zowel nationaal als internationaal. Betrek beide bij de beoordelingscriteria.
- Richt je als SIA in beleid, strategie, subsidieregelingen en criteria op hogescholen en domeinen die bewust en proportioneel investeren in praktijkgericht onderzoek (dieptestrategie). Pas randvoorwaarden binnen regelingen en calls hierop aan.